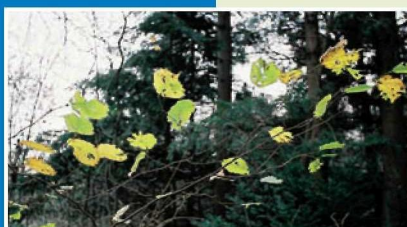

Natuurtoets herinrichting Russulalaan 22, twee woningen, Ermelo

Toetsing in het kader van natuurwetgeving

A.D.G. Koopman,
D.E.H. Wansink

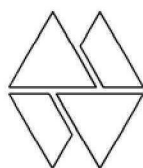

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Natuurtoets herinrichting Russulalaan 22, twee woningen, Ermelo

Toetsing in het kader van natuurwetgeving

A.D.G. Koopman
D.E.H. Wansink

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

opdrachtgever: Gemeente Ermelo

09 augustus 2010
rapport nr. 10-052

Status uitgave:	Eindrapport
Rapport nr.:	10-052
Datum uitgave:	09 augustus 2010
Titel:	Natuurtoets herinrichting Russulalaan 22, twee woningen, Ermelo
Subtitel:	Toetsing in het kader van natuurwetgeving
Samensteller:	drs. A.D.G. Koopman
Aantal pagina's inclusief bijlagen:	66
Project nr.:	10-058
Projectleider:	drs. A.D.G. Koopman
Naam en adres opdrachtgever:	Gemeente Ermelo, Postbus 500, 3850 AM Ermelo
Referentie opdrachtgever:	2009-08649
Akkoord voor uitgave:	E.J.F. de Boer, teamleider

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Gemeente Ermelo

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2001.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

Voorwoord

De gemeente Ermelo is voornemens een nieuw bestemmingsplan op te stellen voor het perceel aan de Russulalaan 22 te Ermelo van de heer A.L. Smid. Dit perceel heeft momenteel de bestemming van (verblijfs)recreatie, maar is momenteel tijdelijk niet als zodanig in gebruik. Vanaf de jaren '60 is dit terrein in gebruik geweest als recreatieterrein, maar in de periode 1997-2002 zijn alle opstallen binnen het terrein verwijderd. De voorziene herinrichting omvat de bouw van twee woonhuizen met erf en tuin.

Het gebied ligt binnen het Natura 2000-gebied Veluwe. Er zal derhalve rekening gehouden moeten worden met de mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelen, zoals beschreven in het ontwerpbesluit waarin dit gebied op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is aangewezen.

Bij de uitvoering van de voorgenomen herinrichting van Russulalaan 22 te Ermelo zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van krachtens de Flora- en faunawet beschermde soorten planten en dieren. Als de voorgenomen ingreep naar verwachting leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet moet worden verkregen (zie Bijlage 1).

Het terrein valt binnen de begrenzing van 'Groeï en krimp verblijfsrecreatie Veluwe' en is grotendeels niet aangewezen als groeïlocatie. De voorziene inrichting heeft geen betrekking op verblijfsrecreatie, derhalve wordt Groeï en Krimp buiten beschouwing gelaten.

De gemeente Ermelo heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om een onderzoek uit te voeren naar mogelijke effecten van het planvoornemen op de natuurwaarden van de Veluwe. Dit rapport is te beschouwen als een oriënterend onderzoek in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (artikelen 19d t/m 19j), alsmede als *quick scan* naar beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet. In dit rapport wordt verslag gedaan van de bevindingen. In de conclusies wordt ingegaan op de vraag of er een reële kans is op (significante) effecten en of er vervolgstappen, zoals nadere onderzoeken of een ontheffing en/of vergunningaanvraag noodzakelijk is.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

A.D.G. Koopman projectleiding, rapportage

D.E.H. Wansink veldwerk, fotografie.

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het Kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem is ISO gecertificeerd.

Vanuit de Gemeente Ermelo werd de opdracht begeleid door de heer K. Braamskamp, beleidsmedewerker milieu. Het conceptrapport is voorgelegd aan Provincie Gelderland. De opmerkingen van mevrouw C. van Zutphen zijn in het voorliggende eindrapport verwerkt.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel	7
1.2 Aanpak natuurtoets	8
1.3 Het plangebied	10
1.4 Voorgenomen ingreep	13
2 Plangebied en beschermde gebieden	17
2.1 Natura 2000-gebied Veluwe	17
2.2 Instandhoudingsdoelen en kernopgaven	18
2.3 Voorkomen van habitattypen en soorten in het plangebied	21
2.4 Ecologische Hoofdstructuur	28
3 Effecten beschermde gebieden	31
3.1 Natuurbeschermingswet 1998	31
3.2 Effecten op habitattypen	33
3.3 Effecten op soorten van Bijlage II HR	33
3.4 Effecten op broedvogels	34
3.5 Aanvullende maatregelen	38
3.6 Significantie van effecten	39
3.7 Cumulatieve effecten	40
3.7 Ecologische Hoofdstructuur	40
4 Beschermde soorten en effecten	45
4.1 Flora	45
4.2 Ongewervelden	45
4.3 Vissen	45
4.4 Amfibieën	45
4.5 Reptielen	46
4.6 Vogels met jaarrond beschermde nestplaats	47
4.7 Vleermuizen	47
4.8 Overige zoogdieren	48
4.9 Maatregelen	49
4.10 Flora- en faunawet	49
5 Conclusies en aanbevelingen	51
5.1 Conclusies Natuurbeschermingswet 1998	51
5.2 Aanbevelingen	54

5.3	Conclusies Ecologische Hoofdstructuur.....	56
5.4	Conclusies Flora- en faunawet.....	56
6	Literatuur.....	57
Bijlage 1	Wettelijk kader.....	59

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De gemeente Ermelo is voornemens een nieuw bestemmingsplan op te stellen voor het perceel aan de Russulalaan 22 te Ermelo. Het perceel heeft reeds de bestemming Recreatie en valt in de huidige situatie onder het Bestemmingsplan Buitengebied 1983 (dit plan wordt momenteel vervangen door het Bestemmingsplan Midden-West dat vastgesteld is door de gemeenteraad en momenteel ter goedkeuring ligt bij Gedeputeerde Staten van provincie Gelderland).

Dit perceel is momenteel niet als recreatieterrein in gebruik. Vanaf de jaren '60 is dit terrein onafgebroken in gebruik geweest als recreatieterrein, maar in de periode 1997-2002 zijn alle opstallen binnen het terrein verwijderd. Het bosrijke terrein ligt feitelijk circa acht tot dertien jaar 'braak', in afwachting de herinrichting.

Flora- en faunawet

Bij de uitvoering van de voorgenomen herinrichting van Russulalaan 22 te Ermelo zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van krachtens de Flora- en faunawet beschermde soorten planten en dieren. Als de voorgenomen ingreep naar verwachting leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet moet worden verkregen (zie Bijlage 1).

Deze rapportage kan dienst doen bij de onderbouwing van de ontheffingsaanvraag ex artikel 75 in het kader van de Flora- en faunawet. De beoordeling van het voorkomen van en effecten op beschermde soorten is opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

Natuurbeschermingswet en EHS

Het gebied ligt binnen het Natura 2000-gebied Veluwe. Er zal derhalve rekening gehouden moeten worden met de mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelen, zoals beschreven in het ontwerpbesluit waarin dit gebied op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is aangewezen. De Natuurbeschermingswet 1998 geeft aan dat al het gebruik dat op 1 oktober 2005 plaatsvond en in de tussentijd niet of niet in betekenisvolle mate is gewijzigd, als bestaand gebruik wordt aangemerkt. Het concept-beheerplan Veluwe spreekt van 'bestaand gebruik' bij activiteiten die plaatsvonden op het inventarisatiemoment december 2008 en die sindsdien niet of nauwelijks zijn gewijzigd (Provincie Gelderland, 2009). In het voorliggende rapport wordt uitgegaan van het ijkmoment 1 oktober 2005. Vanwege de voorziene gewijzigde gebruiksfunctie ten opzichte van het feitelijke huidige gebruik (dit staat dus los van de bestemming) is er sprake van een plan of project, waarvoor nadere toetsing noodzakelijk is.

Als het plan/project negatieve effecten heeft op het genoemde gebied, is een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 vereist. Ook kunnen maatregelen om negatieve effecten te voorkomen, ter vermindering of te compenseren nodig zijn. Voor een nadere uitleg van het wettelijk kader, zie bijlage 1.

De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een toetsing in het kader van de Flora- en faunawet, een toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (oriëntatiefase, zijnde een nader onderzoek naar de effecten op beschermde natuurgebieden (waaronder wij in dit rapport verstaan: Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten), alsmede een toetsing in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur. De centrale vraag van dit rapport in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 is: bestaat er een reële kans op significante negatieve effecten op beschermde natuurgebieden of kan het optreden van significant negatieve effecten met zekerheid worden uitgesloten?

EHS

Wijzigingen binnen de EHS zijn toetsingsplichtig. Omdat dit initiatief binnen de EHS is gelegen, wordt deze op een beknopte wijze getoetst aan de kernkwaliteiten (Provincie Gelderland, 2006). Hierbij wordt antwoord gegeven op de volgende vragen:

- Welke effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van de EHS heeft de ingreep in het plangebied?
- Zijn deze effecten als mogelijk *significant* te kwalificeren?

Groei en Krimp verblijfsrecreatie Veluwe

Het terrein valt binnen de begrenzing van '**Groei en krimp verblijfsrecreatie Veluwe**', het grootste deel van het terrein is niet aangewezen als groeilocatie. Alleen een driehoekige punt aan de zuidzijde van het terrein is wel aangewezen als groeilocatie. De voorziene herinrichting betreft geen verblijfsrecreatie. Derhalve wordt dit onderwerp buiten beschouwing gelaten.

1.2 Aanpak natuurtoets

De natuurtoets betreft een beoordeling van de huidige aanwezigheid van in het kader van de natuurwetgeving beschermde habitattypen en beschermde soorten planten en dieren in het plangebied en in het nabij gelegen deel van het Natura 2000-gebied. Verder zijn de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze habitattypen en soorten beschreven en de te verwachten directe en indirecte effecten van de voorgenomen ingreep op deze habitattypen en soorten en het Natura 2000-gebied Veluwe. De natuurtoets vindt plaats op grond van:

- bronnenonderzoek;
- terreinbezoek;
- expert judgement.

Bronnenonderzoek

Het bronnenonderzoek gaat uit van bestaande en beschikbare gegevens. Voor een actueel overzicht van beschikbare gegevens over beschermde soorten die in de regio

voorkomen, is het Natuurloket op internet (www.natuurloket.nl) bezocht, verder zijn diverse verspreidingsatlassen van relevante soortgroepen en (jaar)verslagen van Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) geraadpleegd alsmede eerder uitgevoerde veldstudies in het plangebied (zie literatuurlijst). Het plangebied ligt in kilometerhok XY: 172-478. Er blijkt op het natuurloket nauwelijks informatie beschikbaar ten aanzien van beschermde soorten.

Terreinbezoek

Het plangebied is op 24 november 2009 bezocht en was oriënterend van aard. Tijdens het terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid en de kwaliteit van relevante Natura 2000-habitattypen, de algemene vegetatiekenmerken en de aan/afwezigheid van soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc).

Expert judgement

Het onderzoek in november 2009 is niet gebaseerd op uitgebreid veldonderzoek. Daarom is expert judgement toegepast om de bijdrage van het plangebied aan het (potentieel) leefgebied voor relevante soorten te beoordelen. Als de beschikbare gegevens onvoldoende houvast bieden om tot een goede beoordeling te komen, zal dit expliciet worden aangegeven.

Beoordeling cumulatieve effecten

Tevens zijn de 54 projecten meegenomen die binnen het bestemmingsplan Buitengebied Midden West vallen (Emond *et al.*, 2008) en de recente ontwikkeling van twee kleine bospercelen grenzend aan het Recreatiecentrum De Paalberg (Koopman, 2009). De lijst met locaties is reeds door gemeente Ermelo aan de provincie voorgelegd ter controle en volledigheid. Projecten die na het publiceren van dit rapport zijn gaan lopen, zijn logischerwijs niet meegenomen in deze beoordeling.

Toetsing Natuurbeschermingswet 1998

Deze rapportage geeft antwoord op de volgende vragen:

- Welke beschermde natuurgebieden (Natura 2000, Beschermde Natuurmonumenten, EHS) liggen binnen de invloedssfeer van het plan? Wat zijn de instandhoudingsdoelen voor deze natuurgebieden? (Hoofdstuk 2).
- Wat is de ligging van het plangebied ten opzichte van de habitattypen, de leefgebieden van soorten of andere natuurwaarden waarvoor de betreffende natuurgebieden zijn aangewezen? Welke functies heeft het plangebied en zijn invloedssfeer voor deze beschermde natuurwaarden? (Hoofdstuk 2)
- Welke effecten op beschermde natuurgebieden heeft de ingreep? (Hoofdstuk 3) Welke maatregelen kunnen worden genomen om de effecten te vermijden of te verminderen? Hoe effectief zijn deze mitigerende maatregelen? (Hoofdstuk 3)
- Wat zijn de effecten van het plan als deze worden beschouwd in samenhang met andere activiteiten en plannen, met andere woorden, wat zijn de cumulatieve effecten? (Hoofdstuk 3)

- Is nader onderzoek nodig (Hoofdstuk 4)?
- Moeten de effecten (inclusief cumulatieve effecten) significant worden genoemd? (Hoofdstuk 3 en 4)
- Moet voor het plan vergunning worden aangevraagd (Hoofdstuk 4)?

De uitkomsten van de toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998 kunnen als volgt zijn:

- Er treden met zekerheid geen effecten op; er is geen vergunning nodig en evenmin aanvullende maatregelen. Wel wordt aanbevolen de conclusies van dit onderzoek aan het bevoegd gezag voor te leggen.
- Er treden wel effecten op, maar deze zijn zeker niet significant; voor het plan/project is een vergunning nodig, die kan worden aangevraagd op basis van een aanvullend op te stellen 'Verstorings- en verslechteringsstoets'. Vooroverleg met het bevoegd gezag wordt aanbevolen.
- Er treden wel effecten op, deze zijn mogelijk (of zelfs zeker) significant; voor het plan/project is een vergunning nodig, die kan worden aangevraagd op basis van een nog op te stellen 'passende beoordeling' en na het doorlopen van de ADC-toets (zie Bijlage 1). Vooroverleg met het bevoegd gezag is noodzakelijk.

Toetsing Flora- en faunawet

De centrale vragen binnen het kader van de Flora- en faunawet binnen dit rapport zijn (hoofdstuk 4):

- Welke beschermde soorten zijn in het plangebied aanwezig en/of kunnen in het plangebied verwacht worden?
- Welke functie heeft het plangebied voor de aanwezige beschermde natuurwaarden?
- Welke effecten op beschermde natuurwaarden heeft de ingreep?
- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd?
- Is nader onderzoek nodig?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde natuurwaarden?

De vragen ten aanzien van de Natuurbeschermingswet 1998, Ecologische Hoofdstructuur en Flora- en faunawet zullen beantwoord worden op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

1.3 Het plangebied

Ligging

Het terrein ligt in een bosrijke omgeving aan de rand van een woonwijk, op de hoek van de Russulalaan en de Ericalaan in Ermelo. De woonwijk ligt aan de overkant van de Ericalaan, ten noordoosten van het perceel. In het noordwesten ligt op ongeveer 100 meter afstand ook een woonwijk. In het zuidoosten grenst het aan een vrijstaand huis

met een grote tuin. Iets verder naar het zuidoosten (ca. 200 m) ligt het recreatieoord De Pelikaan met 26 stacaravans en 3 vakantiewoningen en het recreatieterrein Het Vossenhol met circa 175 stacaravans met bedrijfswoning, zwembad en kantine. In het zuidwesten grenst het aan twee vrijstaande huizen met grote tuinen. Daarachter ligt bos. Het perceel is kadastraal bekend als E 1004.

Figuur 1.1 Ligging planlocatie aan de zuidrand van Ermelo (bron: gemeente Ermelo).

Inrichting

Aan de wegzijde zijn restanten van bebouwing in het plangebied aanwezig. Er staan verspreid over het terrein restanten van tuinbeplanting: coniferen haag, haagbeuk haag en er groeien diverse tuinplanten. Verspreid staan loof- en naaldbomen en op enkele plekken is een dichte struiklaag van braam aanwezig.

Aan de zuidzijde vormen een laag raster en een houtril de scheiding met het naastgelegen perceel (Russulalaan 30). Aan de westzijde wordt het perceel voor ongeveer de helft van het naastgelegen perceel gescheiden door een dubbel raster (een hoog grofmazig raster en een laag fijnmazig raster). Langs dit raster loopt boven- en onderlangs schrikdraad. De andere helft van deze perceelsscheiding is voorzien van een betonijzeren hekwerk. Langs de noordkant bevindt zich de Ericaalaan. Hierlangs loopt geen afscheiding, maar in de noordwesthoek bevindt zich een huis met tuin. Tussen deze tuin en het plangebied bevindt zich ook geen afscheiding. De oostzijde van het perceel grenst aan de Russulalaan. Langs deze zijde bevindt zich afwisselend prikkeldraad en restanten van een heg.

Gebruik in het verleden

Bij gemeente Ermelo zijn in de archieven diverse vergunningen aanwezig vanaf begin jaren '60 van de vorige eeuw, waaronder bouwvergunningen, kampeerexploitatievergunningen (vanaf 1969) voor het terrein aan de Russulalaan 22. In 1987 is de kampeerexploitatievergunning verleend voor 5 vakantiehuisjes en 29 stacaravans, waarbij gelijktijdig maximaal 146 personen op het terrein aanwezig mogen zijn. Er is een luchtfoto beschikbaar bij gemeente Ermelo waarop te zien is dat in 1995 het terrein als recreatieoord 'Dennenlust' volledig in gebruik is. In 1997 is het terrein verkocht aan de huidige eigenaar. In de periode 1997-2002 zijn alle opstallen gesloopt en sindsdien

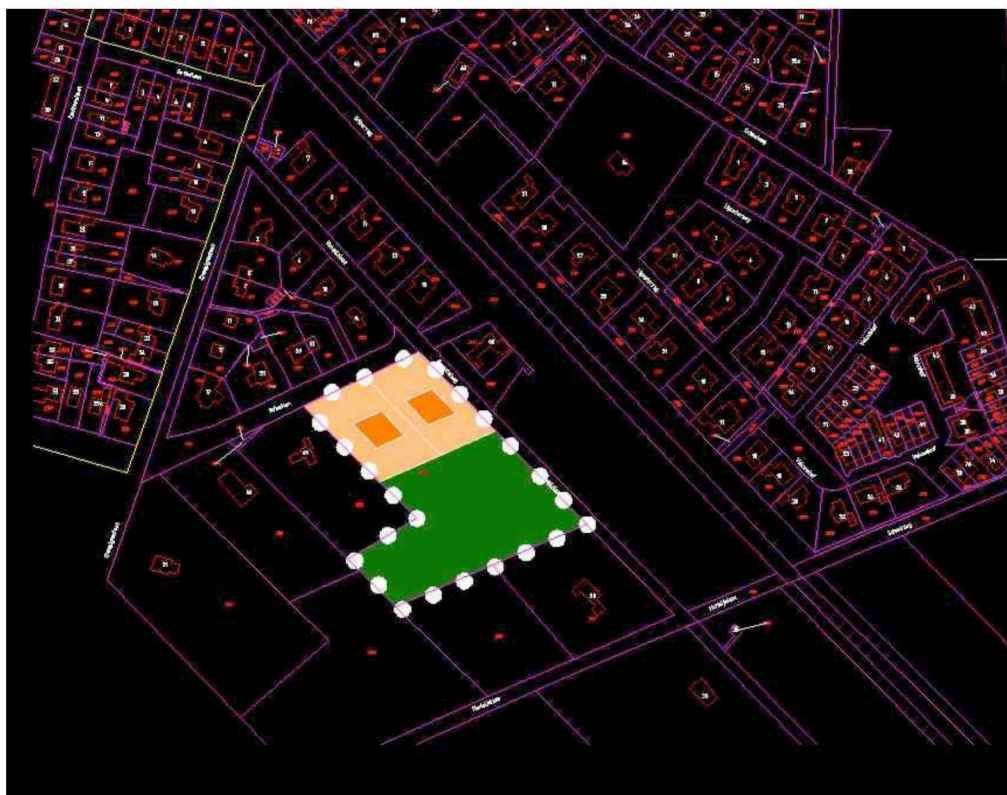
is het terrein in onbruik. Op een luchtfoto uit 2002 zijn alleen bomen en struiken te zien binnen de perceelsgrens.

Huidig gebruik

Het bosrijke terrein is niet in gebruik als recreatieterrein, zie alinea hierboven. Kinderen hebben er een hut gebouwd en verspreid ligt er afval.

Toekomstig gebruik

De eigenaar is voornemens om het perceel in te richten met twee vrijstaande woningen, met een maximale inhoud van 600 m³, aan de zijde van de Ercalaan. Inclusief de bijbehorende tuin en erf heeft deze ontwikkeling een totale oppervlakte van circa 4.000 m². De totale oppervlakte van de locatie is 13.000 m². Het restant van het perceel, 9.000 m², krijgt de bosbestemming (bron: gemeente Ermelo). De recreatiebestemming zal van het gehele terrein verdwijnen.

Figuur 1.2 Voorgestelde toekomstige situatie (bron: gemeente Ermelo).

Beheer

Momenteel wordt geen beheer uitgevoerd.

1.4 Voorgenomen ingreep

Vanaf de jaren '60 is dit terrein onafgebroken in gebruik geweest als recreatieterrein, maar in de periode 1997-2002 zijn alle opstallen binnen het terrein verwijderd. De huidige eigenaar is reeds sinds de aankoop van het terrein in overleg met gemeente Ermelo over het opnieuw inrichten van het terrein. In de tussentijd is gekozen om het bosrijke terrein tijdelijk (momenteel dus circa acht tot dertien jaar) buiten gebruik te laten. Inmiddels heeft zich een gemengde vegetatie van loof- en naaldbomen met veel ondergroei ontwikkeld. De voorziene inrichting omvat het realiseren van twee woningen met bijbehorend erf en tuinen. De woningen krijgen een volume van maximaal 600 m³. Het grondgebruik per woning is maximaal 200 m². Inclusief tuin en erf zal de ingreep voor beide woningen maximaal 4.000 m² bedragen. De bestaande bomen en boomgroepen worden ingemeten en gewaardeerd. De meeste exemplaren buiten de locatie waar de woningen zijn voorzien, kunnen naar verwachting blijven staan.

Figuur 1.3. Het perceel vanuit het noorden. In de voorgrond de Eralaan met fietsstrook. Uiterst links in beeld is de inrit van de Russulalaan (onverhard) zichtbaar.

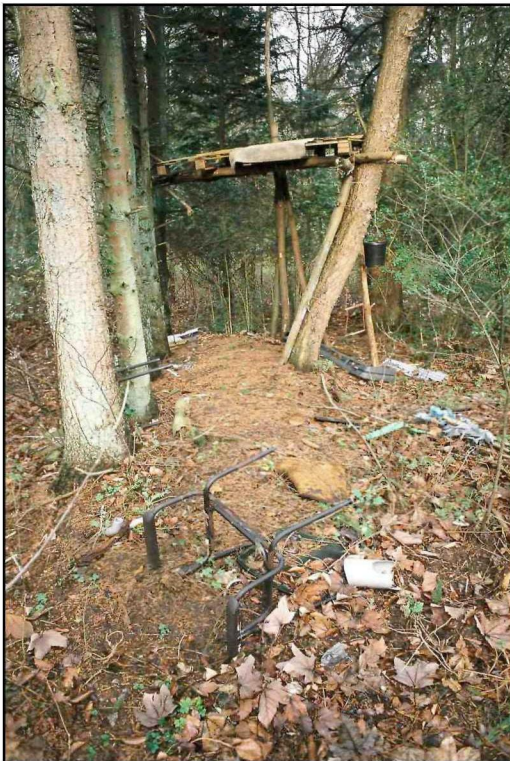
Figuur 1.4. Het perceel vanuit het zuidoosten. In de voorgrond de Russulalaan.

Figuur 1.5. De vegetatie in het perceel.

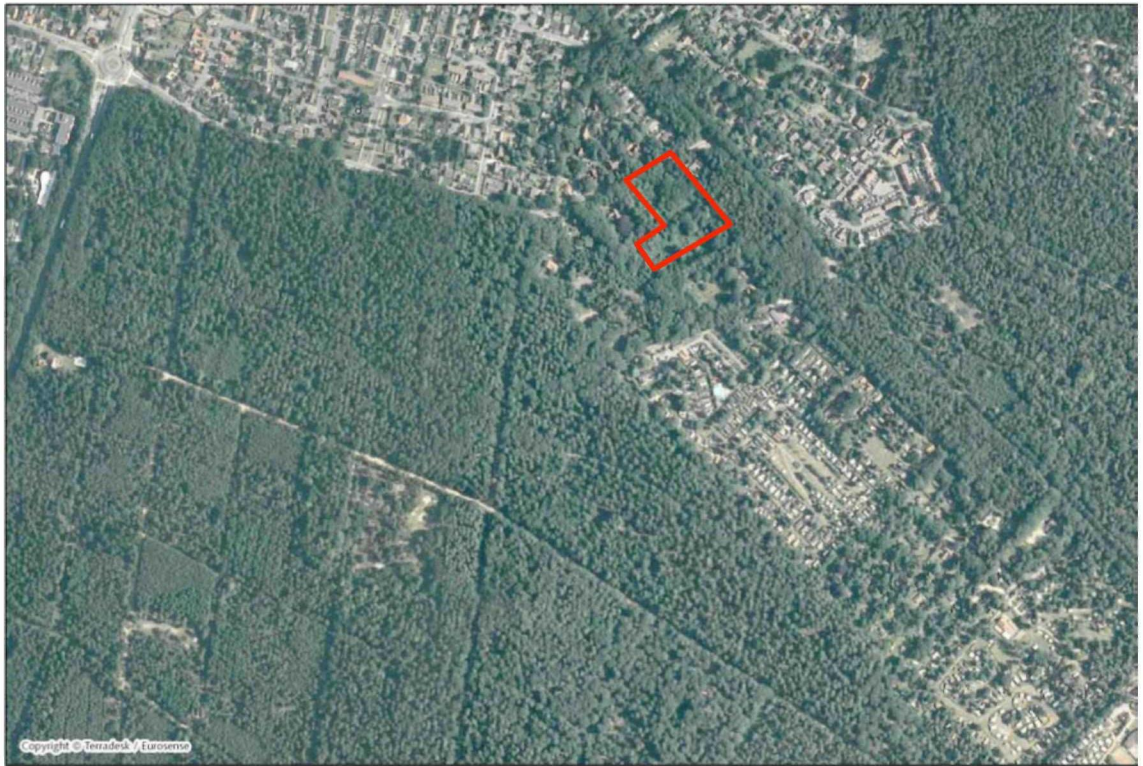
Figuur 1.6 Eiken en fijnsparren in het perceel.

Figuur 1.7 Hut en afval in het perceel.

Figuur 1.8. Modderpoel in het perceel, gebruikt door wilde zwijnen.

Afbeelding 1.9

Globale ligging planlocatie Russulalaan in de bosrijke omgeving, de bebouwde kom van Ermelo (ten noordwesten) en nabije recreatieterreinen (met name ten noordwesten en zuidoosten).

2 Plangebied en beschermde gebieden

2.1 Natura 2000-gebied Veluwe

De Veluwe is aangewezen als Vogelrichtlijngebied (ministerie van LNV, 2000) en zal worden aangewezen als Natura 2000-gebied conform de Natuurbeschermingswet 1998 (ministerie van LNV, 2006).

De Veluwe bestaat overwegend uit droge bossen, droge en natte heide, vennen en stuifzanden. In de voorlaatste ijstijd, zo'n 150.000 jaar geleden, duwden de ijslobben van het landijs enorme hoeveelheden door de rivieren aangevoerd zand en grond voor zich uit en opzij en vormden zo de stuwwallen. Hoewel de hoogteverschillen sindsdien door wind en water zijn afgevlakt, reiken de hoogste delen van de Veluwe tot ruim 100 m boven NAP.

Tot 1900 was de Noord-Veluwe één uitgestrekt stuifzandgebied. Tegenwoordig is in totaal nog 1.400 hectare stuifzand op de Veluwe aanwezig. Bij Kootwijk is één van de grootste actieve stuifzandgebieden van Europa. Plaatselijk komen in de heiden natte (o.a. Leemputten bij Staverden) of droge (o.a. Harskamp) heischrale graslanden, jeneverbesstruwelen, vennen, natte heide en hoogveenkernen (Mosterdveen) voor. In het beekdal van de Hierdense en Staverdense Beek worden schraallanden aangetroffen. Langs de randen van de Veluwe ontspringen de (sprengen)beken, waar beekvegetaties en zeer plaatselijk bronbossen voorkomen.

Het plangebied ligt in het Natura 2000-gebied Veluwe (nr. 57). De ligging van het gebied ten opzichte van het beschermde gebied is weergegeven in figuur 2.2.

Het Natura 2000-gebied Veluwe is 91.200 ha groot. Het plangebied Russulalaan 22 te Ermelo beslaat ongeveer 1,3 ha (0,0014 % van het Natura 2000-gebied).
--

Figuur 2.2. Ligging van het plangebied (rode stip) binnen het Natura 2000-gebied Veluwe (geel).

2.2 Instandhoudingsdoelen en kernopgaven

2.2.1 Instandhoudingsdoelen voor habitattypen

De Veluwe zal worden aangewezen voor een aantal beschermde habitattypen van bijlage 1 van de Habitatrichtlijn.

H2310	Stuifzandheiden met struikhei
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen
H2330	Zandverstuivingen
H3130	Zwakgebufferde vennen
H3160	Zure vennen
H3260	Beken en rivieren met waterplanten

H4010	Vochtige heiden
H4030	Droge heiden
H5130	Jeneverbesstruwelen
H6230	*Heischrale graslanden
H6410	Blauwgraslanden
H7110	*Actieve hoogvenen
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst
H9160	Eiken-haagbeukenbossen
H9190	Oude eikenbossen
H91E0	*Vochtige alluviale bossen

Habitattypen die met een asterisk zijn gemarkeerd zijn zogenaamde prioritaire habitats (zie bijlage 1).

Instandhoudingsdoelen

- Ten aanzien van habitatype H2310, H2330, H4010_A, H4030, H6230, H6410, H7110_B, H7150, H9190 en H91E0_C is als doel gesteld uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Ten aanzien van habitatype H3160 en H5130 is als doel gesteld behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- Ten aanzien van habitatype H9120 en H9160_A is als doel gesteld uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.
- Ten aanzien van habitatype H2320 en H3130 is als doel gesteld behoud oppervlakte en kwaliteit.

2.2.2 Instandhoudingsdoelen voor soorten van Bijlage II HR

De Veluwe wordt aangewezen voor de volgende soorten van Bijlage II van de Habitatrichtlijn: gevlekte witsnuitlibel, vliegend hert, beekprik, rivierdonderpad, kamsalamander, meervleermuis, drijvende waterweegbree.

Instandhoudingsdoelen

- Ten aanzien van de drijvende waterweegbree, vliegend hert, gevlekte witsnuitlibel en beekprik is als doel gesteld verbetering kwaliteit of vergroting leefgebied.
- Ten aanzien van de kamsalamander en meervleermuis is als doel gesteld behoud omvang en kwaliteit leefgebied.

2.2.3 Instandhoudingsdoelen voor broedvogels

De Veluwe is aangewezen voor de volgende soorten broedvogels: wespandief, nachtzwaluw, ijsvogel, draaihals, zwarte specht, boomleeuwerik, duinpieper, roodborsttapuit, tapuit en grauwe klauwier.

Instandhoudingsdoelen

- Ten aanzien van draaihals, duinpieper, tapuit en grauwe klauwier gelden uitbreidingsdoelstellingen. Ten aanzien van de andere soorten is als doel gesteld behoud omvang en kwaliteit leefgebied.

2.2.4 Algemene instandhoudingsdoelen en kernopgaven

Algemene instandhoudingsdoelen

Daarnaast gelden voor de Veluwe de volgende algemene instandhoudingsdoelen.

- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Kernopgaven

Voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zijn in het Doelendocument (ministerie van LNV, 2006a) de volgende kernopgaven geformuleerd (zie gebiedendocument, ministerie van LNV, 2006b).

5.01 Waterplanten:

Verbetering waterkwaliteit en morfodynamiek, inclusief toestroom van grondwater, t.b.v. beken en riviertjes met waterplanten (*waterranonkels*) H3260_A en soorten als drijvende waterweegbree H1831.

6.03 Zure vennen:

Kwaliteitsverbetering van zure vennen H3160.

6.04 Veentjes:

Kwaliteitsverbetering van actieve hoogvenen (*heideveentjes*) *H7110_B in heideterreinen en bossen.

6.08 Structuurrijke droge heiden:

Vergroting areaal stuifzandheiden met struikhei H2310, binnenlandse kraaiheibegroeiingen H2320, droge heiden H4030 en zandverstuivingen H2330 én verbeteren van de kwaliteit door vergroting van de variatie in structuur en ontwikkeling van geleidelijke overgangen met bos, mede t.b.v. vogelsoorten als duinpieper, korhoen, nachtzwaluw, draaihals en tapuit.

6.09 Intern verbinden:

Verbinden heide- en stuifzandencomplexen met oog op fauna.

6.12 Stuifzandlandschappen:

Vergroting areaal gevarieerde zandverstuivingen H2330 met overgangen naar droge heiden en open bossen. Mede als leefgebied van de draaihal, tapuit, duinpieper en nachtzwaluw.

6.13 Oude eikenbossen:

Behoud areaal oude eikenbossen (H9190, m.n. strubbebossen) en verbeteren kwaliteit, ook als habitat voor vliegend hert.

De kernopgaven zijn richtinggevend geweest bij het opstellen van de instandhoudingsdoelen, maar vormen zelf geen doel.

Sense of Urgency

Voor dit gebied geldt geen Sence of Urgency ten aanzien van de waterkwaliteit. Wel geldt er een wateropgave voor Waterplanten, Zure vennen, Veentjes (zie hierboven bij de kernopgaven) (Ministerie van LNV, 2006a).

2.3 Voorkomen van habitattypen en soorten in het plangebied

In deze paragraaf wordt het voorkomen besproken van de habitattypen, soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn en broedvogels waarvoor de Veluwe is aangewezen. Vooral het voorkomen in het plangebied of de invloedssfeer van de ingreep is van belang. Ook wordt aangegeven wat de betekenis van het plangebied is voor de habitattypen en soorten planten en dieren.

2.3.1 Voorkomen van habitattypen waarvoor de Veluwe is aangewezen

Voorkomen

Het plangebied betreft een perceel met loof- en naaldbomen, afgewisseld met open plekken en struweel. Dit habitatype is niet tot een beschermd habitatype te rekenen. Oude bouselementen bestaande uit hoofdzakelijk beuk en eik komen niet voor.

Binnen het plangebied bevinden zich geen kwalificerende habitattypen waarvoor binnen de Veluwe instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

Betekenis terrein voor de Natuurbeschermingswet 1998

Natuurlijke ontwikkeling van beschermde habitattypen is weinig kansrijk. Dit kan in principe alleen op de zeer lange termijn tot ontwikkeling komen na actieve omvorming naar bijvoorbeeld soortenrijk loofbos of droge heide.

2.3.2 Voorkomen van soorten van Bijlage II waarvoor de Veluwe is aangewezen

Soorten

Er is geen oppervlaktewater in het perceel aanwezig. De aanwezige regenwaterplas (modderpoel) heeft geen functie voor gevlekte witsnuitlibel, beekprik, rivierdonderpad,

kamsalamander en drijvende waterweegbree. Het terrein heeft daardoor ook geen functie als jachtgebied voor meervleermuis. Door het ontbreken van gebouwen biedt het perceel ook geen (winter)verblijfplaatsen voor meervleermuizen.

Het Veluwemassief vormt een van de zes locaties waar het vliegend hert in Nederland voorkomt. In Nederland is de soort sinds 2000 bekend van circa 170 kilometerhokken waarvan er circa 100 op de Veluwe liggen, en de andere verspreid over een beperkt aantal locaties in oostelijk en zuidelijk Nederland (Smit, 2004; Schut *et al.*, 2008).

Ecologie vliegend hert

Het vliegend hert leeft in onze contreien in open, oude eikenbossen, bij ons voornamelijk in hakhout, en in het cultuurland in houtwallen, lanen en parken met oude bomen. De kever legt zijn eitjes in oude stobben van voornamelijk eik, maar soms ook andere bomen. De larven voeden zich met vermolmd hout. Ze hebben een voorkeur voor de ondergrondse delen van de stronken en kunnen rond de wortels met vele bij elkaar zitten. Ze zijn pas na vijf tot acht jaar volgroeid en dan maximaal negen cm lang. De broedbomen moeten aan specifieke eisen voldoen: ze moeten groot genoeg zijn (voldoende voedsel), goeddeels vermolmd zijn (juiste kwaliteit voedsel) en een juist microklimaat hebben (vochtgehalte, temperatuur). Als ze volgroeid zijn, verlaten de larven het hout en graven ze een holletje op 15-20 cm diepte in de bodem, waar ze verpoppen tot een cocon ter grootte van een kippenei. Aan het begin van de herfst ontpoppen ze tot de volwassen dieren, maar deze blijven tot het voorjaar in de cocon. De kevers verschijnen in juni-juli en vliegen tot in augustus. Het mannetje leeft hoogstens een maand, het vrouwtje maximaal drie weken. De volwassen kevers zijn in ons land alleen tijdens de schemering actief. Op zwoele zomeravonden vliegen ze onder luid geruis door het bos. Overdag verschuilen ze zich in en op de bast van beschadigde bomen, waar ze zich te goed doen aan de suikerhoudende sapstromen die van de bast afdruipe. Mogelijk kunnen de vrouwtjes zelf wonden aan de bomen veroorzaken om bij het voedsel te komen. Op de sapbomen wordt ook gepaard. Naar verwachting leggen veel vrouwtjes hun eitjes in de broedboom waarin ze zelf opgegroeid zijn (www.minlnv.nederlandsesoorten.nl).

Voorkomen vliegend hert (regio) plangebied

Van de soorten van Bijlage II Habitatrichtlijn waarvoor de Veluwe is aangewezen, is alleen van het vliegend hert een waarneming bekend op circa 8 km ten zuiden van het plangebied (Smit, 2004) uit de omgeving van bossen ten noorden van Veenhuizerveld. Ook ten zuidoosten van het plangebied is op meer dan 10 km een losse waarneming bekend (Schut *et al.*, 2008). Deze twee waarnemingen liggen in een gebied waar slechts enkele waarnemingen van vliegend hert bekend zijn. De bekende kerngebieden liggen onder andere rond Vierhouten en Hoog Soeren (Smit, 2004, Schut *et al.*, 2008, www.telmeel.nl, www.waarneming.nl).

Het plangebied aan de Russulalaan heeft plaatselijk geschikt leefgebied (enkele verspreid staande eiken), maar rottende eikenstobben ontbreken. Er is derhalve een zeer kleine kans dat de soort aanwezig is (in lage dichtheden vanwege de geringe oppervlakte, lage aantallen eiken, afwezigheid van rottende eikenstobben). Een bedreiging voor larven en poppen van het vliegend hert wordt gevormd door wilde

zwijnen die rond broedbomen wroeten. Op het perceel aan de Russulalaan komen geregeld wilde zwijnen.

Op de Ermelosche heide bevindt zich aan de westzijde een strook oud eikenstrubbenbos, maar ook daar is vliegend hert nog nooit aangetroffen (mond. med. dhr. H.J. Zwart, gemeente Ermelo). Ook de inventarisatie naar ongewervelden in 2007 (Van Kessel *et al.*, 2008) heeft deze soort niet kunnen aantonen op de Ermelosche heide.

Er is geen trend aan te geven voor de aanwezigheid van vliegend hert op de Veluwe als gevolg van het ontbreken van structureel onderzoek (Provincie Gelderland, 2009).

Betekenis van het terrein voor soorten van Bijlage II

In het terrein staan enkele oude eiken, maar geen dode en kwijnende stobben van eik. Het perceel heeft daardoor in potentie beperkte betekenis als leefgebied (van beperkte oppervlakte) voor het vliegend hert. Waarnemingen zijn niet bekend uit het perceel, noch uit de directe omgeving. Aangenomen wordt dat de huidige betekenis verwaarloosbaar is.

Sinds 2000 is het vliegend hert in ongeveer 100 kilometerhokken (10.000 ha) op de Veluwe aangetroffen, waaronder een waarneming op circa 8 km ten zuiden van de Russulalaan 22 (Smit, 2004). Deze waarnemingen zijn het resultaat van met name de vergrote inspanningen ten aanzien van de inhaalslag verspreidingsonderzoek voor deze soort (Smit, 2004). Het perceel Russulalaan 22 heeft een oppervlak van 1,3 ha en beslaat derhalve minder dan 0,02% van het bekende areaal (kilometer) binnen het Natura 2000-gebied Veluwe. Bovendien is de huidige betekenis van het plangebied beperkt. De staat van instandhouding van het vliegend hert is matig ongunstig op de Veluwe (Provincie Gelderland, 2009). De bijdrage van het plangebied aan de instandhoudingsdoelstellingen voor vliegend hert is derhalve nihil. Alleen door het actief omvormen van dit perceel naar (oud) eikenbos kan de geschiktheid van het biotoop wel toenemen.

Voor de andere soorten (gevlekte witsnuitlibel, beekprik, rivierdonderpad, kam-salamander, drijvende waterweegbree en meervleermuis) heeft het gebied geen potentie.

2.3.3 Voorkomen van broedvogels waarvoor de Veluwe is aangewezen

Algemeen

Van de broedvogels waarvoor de Veluwe is aangewezen zijn van zwarte specht, nachtzwaluw, roodborsttapuit, boomleeuwerik en de wespandief in het atlasblok (gebied van 5x5 km) waarbinnen het plangebied ligt broedgevallen bekend (SOVON 2002; van Kessel *et al.*, 2008). Nachtzwaluw, boomleeuwerik en roodborsttapuit zijn soorten van (half) open (heide)landschap. Dit landschapstype ontbreekt in het plangebied. Het is daardoor niet waarschijnlijk dat deze soorten hier gebroed hebben. Voor duinpieper, grauwe klauwier en tapuit ontbreekt geschikt biotoop: schrale heideterreinen van hoge kwaliteit. Deze soorten zijn afwezig in het plangebied.

Wespendief

Algemeen

De Veluwe vormt het grootste aaneengesloten broedgebied voor de Wespendief in Nederland naar schatting 150 paren (Hustings & Vergeer, 2002). In de 20ste eeuw is het aantal paren geleidelijk aan toegenomen. In de jaren tachtig is deze trend omgeslagen in gelijkblijvende populatieomvang en na de millenniumwisseling mogelijk in een lichte afname (Schoppers *et al.* 2008, Sierdsema *et al.* 2008). Veldwerk in 2007 duidt op een afname vanaf 1998-2000 waardoor de populatie op de Veluwe op 70-120 paar wordt geschat (Van Manen & Sierdsema 2008). Dit is zeer recent nog naar beneden bijgesteld tot 70-90 paar (Sierdsema *et al.* 2008). Op de Veluwe worden dichtheden bereikt van ongeveer 0,1-0,2 p/100 ha landschap (Lensink 1993) en in bossen van 0,1 tot 0,5 p/100 ha bos (Schoppers *et al.* 2008). Op grond van grootschalig soortgericht onderzoek in 2008 lijkt een gemiddelde dichtheid van 1,1 paar per 1000 ha landschap op grote delen van de Veluwe van toepassing, waarmee de bovengrens van de meest recente schatting het dichtst bij de realiteit uitkomt: 90 paar (Sierdsema *et al.* 2008). Dat betekent hoe dan ook dat de doelstelling van 150 paar in het kader van het Natura 2000 aanwijsbesluit in 2008 niet meer wordt gehaald.

Wespendieven brengen de winter in tropisch Afrika door. Begin mei keren zij terug uit het zuiden en beginnen dan direct aan het broedproces. Eind mei zitten zij op eieren (meestal 2, soms 1, bij uitzondering 3). Nesten worden in kronen van oudere bomen gemaakt (vooral naaldbomen) met een voorkeur voor soorten met een dichte kroon zoals douglas en fijnspar (Bijlsma 1998). Jongen vliegen half augustus uit waarna zij nog twee weken door de ouders worden gevoerd. Daarna vertrekken de adulten zuidwaarts, enkele weken later gevolgd door de juvenielen.

Wespendieven vertonen tot enkele honderden meters rond hun nest territoriaal gedrag. Hun home-range is vele malen groter (Bijlsma 1998). Onderzoek in Nederland laat zien dat veel vogels tot enkele kilometers rond het nest foerageren (Hustings & Vergeer, 2002); soms tot meer dan vijf kilometer (Van Manen & Sierdsema 2007). Nesten worden bij voorkeur in naaldbomen gemaakt met een voorkeur voor soorten met een dichte kroon zoals douglas en fijnspar (Bijlsma 1998).

Wespendieven hebben als stapelvoedsel een voorkeur voor wespenraat. Het vinden van nesten gaat de soort eenvoudig af. In goede jaren worden jongen vrijwel uitsluitend op larven van wespen groot gebracht. In slechte jaren (weinig koninginnen, veel neerslag, etc.; Schoeters 2004) wordt het menu aangevuld met jonge vogels, amfibieën en hagedissen (Bijlsma, 1998). Voor zover de kennis reikt staan in Nederland vooral Duitse wesp en gewone wesp op het menu. Deze soorten maken kolonies van vijf tot negen raten groot (Reemer *et al.* 2004). In de zomer kunnen hierin honderden larven bijeen verblijven. Deze soorten komen algemeen verspreid voor in Nederland en ook op de Veluwe. Nesten worden in gebouwen, bomen en in de grond gemaakt; in tuinen, op campings, bosranden, bossen, cultuurgronden, etc. (Reemer *et al.* 2004).

Door Van Manen & Sierdsema (2007) wordt de recente afname van de wespindief op de Veluwe in verband gebracht met de afname van de houtduif als broedvogel op de Veluwe. Deze vogelsoort, en ook andere zoals lijsterachtigen en spreeuw, zouden van belang zijn in de periode direct na aankomst uit Afrika en als alternatieven in jaren dat wespenraat schaars is. Prooionderzoek dat laat zien dat deze soorten worden geconsumeerd, ontbreekt evenwel. De Werkgroep Roofvogels Nederland meldt dat als prooi resten op 10 nesten naast het stapelvoedsel van wespen (diverse soorten), tevens amfibieën (bruine kikker, groene kikker en een juveniele ringslang), nestjongen en net vliegvlugge zangvogels (zanglijster en roodborst) zijn aangetroffen (Bijlsma, 2009). Een belangrijke voorwaarde dat voedsel geschikt maakt voor de wespindief lijkt dan ook dat de prooi niet te groot mogen zijn: wespindieven zijn veelal niet goed in staat om grotere prooi tot hapklare brokken te verscheuren (Bijlsma, 2009). De hypothese dat volwassen houtduiven als voedsel kunnen dienen (Van Manen & Sierdsema, 2007), lijkt daarmee in strijd.

Betekenis van het plangebied voor de wespindief

Broeden

Uit de periode 1998-2000 zijn één of meerdere zekere broedgevallen uit het atlasblok (5x5 km), waarbinnen het perceel ligt, bekend. De dichtheid in die periode wordt geschat op 1-3 broedparen (Hustings & Vergeer, 2002). Nadien zijn nog wel wespindieven in de buurt van het plangebied waargenomen (tot op 1 km afstand), maar zijn in de directe omgeving (tot 10 km) geen broedgevallen vastgesteld (waarneming.nl en telmee.nl). In 2007 heeft op de Ermelosche heide een wespindief een territorium gehad, maar het broedpaar is voortijdig vertrokken (van Kessel et al., 2008). In 1999 heeft op dezelfde locatie wel een broedpaar een nest gehad (van Kessel et al., 2008). Deze locatie bevindt zich op circa 2500 m hemelsbreed van de Russulalaan 22.

In het perceel staan enkele grote fijnsparren met een dichte kroonstructuur waarin een wespindief een nest zou kunnen maken. Er zijn echter geen nesten aangetroffen. Het is ook niet erg waarschijnlijk dat wespindieven in dit perceel gebroed hebben. Het perceel is geheel omgeven door bebouwing en er loopt een doorgaande weg langs. Tevens ligt op nog geen 200 m een recreatieoord, dat in het broedseizoen (april-augustus) voor verstoring zorgt. De aanwezigheid van een hut en afval geeft aan dat het perceel zelf ook regelmatig door mensen betreden wordt. Het perceel vormt daarom geen eerste keus broedgebied, zeker niet wanneer in ogenschouw wordt genomen dat in de directe omgeving (bossen verder naar het zuiden en de bosranden langs de Ermelosche Heide) grote oppervlakten veel rustiger broedgelegenheid aanwezig is. Een voorbeeld is het broedgeval in 1999 op de Ermelosche heide (Van Kessel et al., 2008). In het verleden (voor 1997-2002) is het hele terrein intensief in gebruik geweest als recreatieterrein, waardoor het destijds ook geen broedfunctie had.

Foerageren

Het stapelvoedsel van de wespendif bestaat uit wespenraat. De betrokken wespensorten kunnen in het perceel onder de huidige omstandigheden nesten hebben. Gezien de ligging van het plangebied binnen het bekende verspreidingsgebied met broedzekerheid in dichtheden van 1-3 broedparen wespendif per 25 km² (Hustings & Vergeer, 2002), en de recente broedpoging uit 2007 op de Ermelosche heide (Van Kessel *et al.*, 2008) is het aannemelijk dat het terrein momenteel in de home range van tenminste één paar ligt, en dus een potentieel foerageergebied voor de soort vormt.

Door de ligging (langs een weg, bebouwing en recreatieparken op korte afstand) en verstoring door spelende kinderen (niet dagelijks) is het geen optimaal foerageergebied.

Relatieve belang plangebied voor een broedpaar

Het relatieve belang ten opzichte van de rest van de home-range van een wespendif is bovendien beperkt, namelijk in totaal ongeveer 1,3 ha ten opzichte van een leefgebied van ongeveer 8000 ha. van een broedpaar wespendif (op basis van cirkelvormig territorium met een aangenomen doorsnee van 10 km rond het nest). Het oppervlak van het perceel maakt dan 0,016% uit van het potentieel leefgebied. De wespendif broedt momenteel niet in het plangebied. Het is ook niet aannemelijk dat de wespendif in de periode voor 1997-2002 in het plangebied heeft gebroed.

Zwarte Specht

Algemeen

De Veluwe vormt het grootste aaneengesloten broedgebied van de zwarte specht in Nederland met een geschat aantal van 430 paren (Hustings & Vergeer, 2002). Na het eerste broedgeval in 1918 (Lensink, 1993) is het aantal paren geleidelijk aan toegenomen; vooral onder invloed van het ouder worden van de vele heidebebossingen van het eind van de 19de en het begin van de 20ste eeuw. In recente jaren is deze trend overgegaan in stabilisatie (Schoppers *et al.*, 2008). Op de Veluwe worden dichtheden bereikt van ongeveer 0,5-1,3 p/100 ha landschap (Lensink, 1993) en in bossen op oude groeiplaatsen van 1,1-2,0 p/100 ha (Schoppers *et al.*, 2008). De omvang van de populatie zwarte specht op de Veluwe wordt geschat op 350-400 broedparen (peiljaar 2005, Provincie Gelderland, 2009).

De zwarte specht is een standvogel. Dat wil zeggen dat de vogels het hele jaar in hetzelfde gebied verblijven. Adulte vogels zijn de eerste helft van het jaar duidelijk territoriaal. In de tweede helft leven man en vrouw min of meer gescheiden in hetzelfde gebied en zijn de territoriale teugels minder strak aangehaald. Jongen zwerven hier tussendoor.

Zwarte spechten hebben een voorkeur voor oudere bossen. De soort hakt zijn nestholten zelf uit, en faciliteert zo soorten als kauw, bosuil, holenduif en boommarter. Als nestboom heeft de soort een duidelijke voorkeur voor beuk gevolgd door zomereik en grove den; een oude beukenlaan door een naaldbos herbergt stevast een

nestholte en een solitaire beuk in een naaldbos maakt ook een goede kans in gebruik te zijn (Lensink, 1993; Schoppers *et al.*, 2008). Zwarte spechten maken met regelmaat nieuwe holten, maar het gebruik van oude boomholten is vrij gewoon (Hustings & Vergeer, 2002).

Het stapelvoedsel van de soort bestaat uit poppen en larven van mieren, kevers en torren alsook de volgroeide fase van deze soorten. Voedsel kan tot enkele centimeters diepte uit bast en hout worden gehakt. Zwarte spechten kunnen op de grond ook in stobben en andere grote stukken dood hout foerageren. Territoria van de soort zijn 50 ha of groter waarbij vogels tot een kilometer van de nestboom komen. In de randgebieden bestaat overlap tussen territoria, zeker in de tweede helft van het jaar.

Betekenis van het plangebied voor de zwarte specht

Broeden

Uit de periode 1998-2000 zijn één of meerdere waarschijnlijke broedgevallen uit het atlasblok (5x5 km), waarbinnen het perceel ligt, bekend. De dichtheid in die periode wordt geschat op 1-3 broedparen (Hustings & Vergeer, 2002). Nadien zijn regelmatig zwarte spechten in de buurt van het plangebied waargenomen; ook in het kilometerhok waarin het perceel ligt (waarneming.nl en telmee.nl). In de directe omgeving van de Ermelosche heide zijn ook meerdere territoria bekend (1999 en 2007, van Kessel *et al.*, 2008).

In het perceel staan enkele stevige eiken (zie figuur 1.2, 1.3 en 1.4), waarin zwarte spechten in principe nestholten kunnen maken. Oude beuken (voorkeursnestbomen) ontbreken. Holten zijn tijdens het veldbezoek in november 2009 niet waargenomen, de soort broedt momenteel dus niet op het perceel aan de Russulalaan. De nabijheid van bebouwing, diverse recreatieoord en een weg en verstoring door spelende kinderen (niet dagelijks) maakt het perceel minder aantrekkelijk als broedgebied. De bosdelen die zich dieper op het terrein bevinden bevatten een rustiger (stiller) biotoop dan vlak langs de weg, en vormt daarmee aantrekkelijker potentieel broedbiotoop. In het verleden (voor 1997-2002) is het hele terrein intensief in gebruik geweest als recreatieterrein, waardoor het destijds ook weinig aantrekkelijk als broedlocatie was. Buiten het plangebied biedt de directe omgeving (ten zuiden en zuidoosten) grote oppervlakten veel rustiger broedgelegenheid. Twee voorbeelden zijn percelen met oude beuken, waarvan er één op circa 2 km afstand van de Russulalaan ten noorden van de Leuvenumseweg en één op circa 2 km afstand ten zuiden van de Russulalaan langs de Zuiderveldweg in gemeente Putten.

Foerageren

Het stapelvoedsel van de zwarte specht bestaat uit poppen en larven van mieren, kevers en torren alsook de volgroeide fase van deze soorten. Deze insectensoorten kunnen in het perceel aan de Russulalaan onder de huidige omstandigheden aanwezig zijn. De kwaliteit van het bos als foerageergebied is gemiddeld te noemen op grond van de huidige inrichting en mate van begroeiing.

Gezien de ligging van het perceel binnen het bekende verspreidingsgebied met broedzekerheid in dichtheden van 1-3 paren (Hustings & Vergeer, 2002) en enkele territoria rond de Ermelosche heide (Van Kessel *et al.*, 2008), is het aannemelijk dat het terrein in de home-range van minimaal één paar ligt. Het bos op het perceel aan de Russulalaan vormt een onderdeel van potentieel foerageergebied voor de soort.

Door de ligging (langs een weg, bebouwing en recreatieparken op korte afstand) en verstoring door spelende kinderen (niet dagelijks) is het geen optimaal foerageergebied.

Relatieve belang plangebied voor een broedpaar

Een territorium van een zwarte specht is tussen de 50 en 315 ha groot, er vanuit gaande dat de actieradius tot een kilometer vanaf de nestboom kan zijn. Het relatieve belang van het perceel is beperkt: in totaal zo'n 1,3 ha ten opzichte van een leefgebied van ongeveer 50 tot 315 ha. van een broedpaar zwarte specht. Het oppervlak van het perceel maakt dan maximaal 2,8% uit van 50 ha leefgebied. Bij een leefgebied van 315 ha is dit 0,4%. De zwarte specht broedt momenteel niet in het plangebied. Het is ook niet aannemelijk dat de zwarte specht in de periode voor 1997-2002 in het plangebied heeft gebroed.

2.4 Ecologische Hoofdstructuur

De natuurlijke kenmerken en kernkwaliteiten van de Veluwe en Veluwerandmeren zijn uitgebreid beschreven door Provincie Gelderland in het kader van de EHS (Provincie Gelderland, 2006).

Kernkwaliteiten op de Veluwe:

1. Het grootschalige samenhangende bos- en natuurgebied waarbinnen uitwisseling van planten en dieren mogelijk is, waarbinnen natuurlijke processen zo veel mogelijk ongestoord verlopen, en waarbinnen het beheer optimaal is afgestemd op de gevarieerde natuurdoelstellingen. Hierbij is zowel ruimte voor grote eenheden natuur en natuurbos als voor meer 'beheerde' natuur: multifunctioneel bos, heide, vennen en stuifzanden en de daarbij behorende flora en fauna.
2. De uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren binnen de hele Veluwe. In het bijzonder de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe.
3. De verbinding van de Veluwe met de IJsselvallei, Rijnruiterwaarden, Gelderse Vallei en Randmeerkust via verbindingzones en in de toekomst poorten en robuuste verbindingen (Hattemer-, Wisselse-, Beekberger-, Soerense-, Haviker-, Renkumse-, Voorthuizer- en Hierdense poort). Planten en dieren kunnen zich ongestoord verplaatsen binnen deze verbindingzones en poorten. In de poorten kunnen de abiotische processen op de overgang van Veluwe en de lagere randgebieden zo veel mogelijk ongestoord verlopen.

4. De landschappelijke, hydrologische en ecologische samenhang binnen het stroomgebied van de Hierdense Beek met infiltratie- en kwelgebieden, met moerassen, natte schraallanden, natte heide, bloemrijke graslanden, en kruidenrijke akkers en bossen.
5. De verwevenheid en het samengaan van cultuurhistorie en natuur in onder andere landgoederen, sprengen, oude landbouwenclaves, grafheuvels en hakhoutbossen.
6. De beken, sprengen en beekdalen op de flanken van de Veluwe met hun hydrologische en landschappelijke samenhang met hun omgeving.
7. De eeuwenoude bosstandplaatsen met waardevol bos en ondergroei en de aanwezigheid van oorspronkelijke inheemse soorten bomen en struiken.

3 Effecten beschermde gebieden

3.1 Natuurbeschermingswet 1998

3.1.1 Relevante effecten

De volgende mogelijke effecten van het plan/project worden in dit rapport beschreven en hieronder toegelicht. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen effecten tijdens de aanleg en effecten in de gebruiksfase.

- Verlies van areaal of leefgebied door ruimtebeslag.
- Achteruitgang van kwaliteit van het habitat of leefgebied ten gevolge van de emissie van schadelijke stoffen naar lucht, water en/of bodem.
- Verstoring door beweging, licht en geluid gedurende de werkzaamheden.
- Verstoring door beweging, licht en geluid in de gebruiksfase.
- Verlies van samenhang van het areaal/leefgebied ofwel versnippering.

Effecten als gevolg van de volgende factoren zijn in dit oriënterend onderzoek buiten beschouwing gebleven.

- Veranderingen in verkeersintensiteiten buiten het plangebied.
- Effecten als gevolg van trillingen (niet relevant).
- Sterfte (niet relevant).
- Achteruitgang van kwaliteit van het habitat of leefgebied ten gevolge van veranderingen in grond- of oppervlaktewateren. De realisatie van twee woningen zal geen invloed hebben op de grond- of oppervlaktewaterhuishouding.
- Veranderingen in recreatiestromen / recreatief gebruik. De realisatie en in gebruikname van twee woningen zal geen invloed hebben op recreatiestromen of recreatief gebruik.

3.1.2 Mogelijke effecten

Ruimtebeslag

In het plangebied worden twee woningen gerealiseerd met bijbehorend erf en tuin. Hierbij worden tevens enkele ingrepen in de bodem uitgevoerd (aanleg riolering, verhardingen, etc). Ruimtebeslag vindt plaats omdat het plangebied zich geheel binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied bevindt.

Emissies van schadelijke stoffen naar lucht, water en/of bodem.

De bewoners van de woningen zullen afval en afvalstoffen produceren. Dit wordt middels reguliere afvalcontainers en riolering gerealiseerd en zal het Natura 2000-gebied niet beïnvloeden en blijft derhalve verder buiten beschouwing.

Als gevolg van de ingebruikname van het terrein zal het aantal verkeersbewegingen richting het terrein en aan de rand van het terrein toenemen met maximaal 4 auto's

uitgaande van maximaal 2 auto's per woning. Dit aantal is in verhouding tot de bestaande verkeersdrukke in de directe omgeving (woonwijken, een camping en twee bungalowparken) te verwaarlozen. De verwachting is dat er geen meetbare toenames van emissies zullen plaatsvinden. Emissies door auto's worden dan ook verder buiten beschouwing gelaten.

Verstoring tijdens werkzaamheden

Het egaliseren van het perceel en het realiseren van de twee woningen zal tijdelijk verstoring veroorzaken dat bestaat uit verkeersbewegingen door gemotoriseerde voertuigen, menselijke bewegingen en geluid (menselijk en mechanisch).

Toekomstig gebruik

Het gebruik is vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw verblijfsrecreatie geweest, tot de periode 1997-2002. Vanaf toen is het terrein in onbruik geraakt. Na de bestemmingsplanwijziging zal het terrein twee woningen bevatten. De effecten ten opzichte van de huidige tijdelijke situatie zijn te benoemen als: toename verkeersbewegingen van maximaal 4 auto's aan de rand van het perceel, toename menselijke aanwezigheid (bewoners) en toename menselijke geluiden (bewoners). De effecten van het toekomstig gebruik wordt verder toegelicht in het voorliggende hoofdstuk.

Het geldende bestemmingsplan, Buitengebied 1983, staat de realisatie van 11 recreatiewoningen toe. Naar aanleiding van het Groei en Krimp beleid van provincie Gelderland is een nieuw bestemmingsplan voor de recreatieterreinen opgesteld. Voor de locatie Russulalaan 22 is de realisatie van recreatiewoningen niet meer mogelijk. Het terrein mag in een lage dichtheid ruimte bieden aan stacaravans. Dat betekent dat er maximaal 32 op het terrein kunnen staan. Dit is een aanzienlijkere toename van menselijk activiteit dan het voorgestelde toekomstige gebruik met 2 woningen.

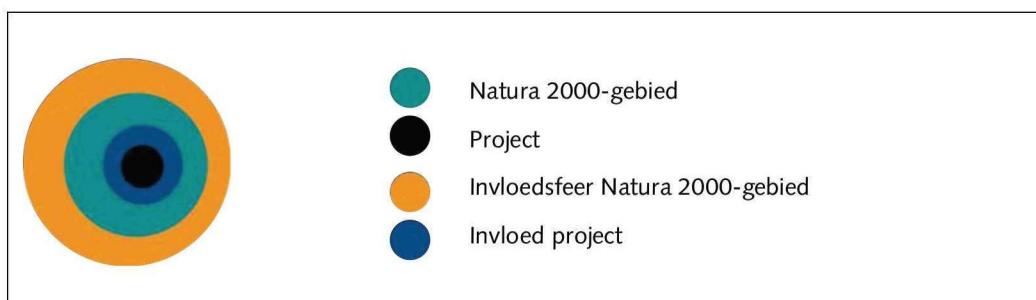
Samenhang / versnippering

Het perceel vormt nu een groene plek tussen bebouwing en wegen, hoewel dit pas sinds 1997-2002 is ontstaan (voordien was het als recreatieterrein in gebruik). Het perceel is dus niet van oudsher in onbruik.

Het gebied wordt door wilde zwijnen bezocht (wroetsporen, pootafdrukken, mest), hoewel het terrein aan twee zijden door hekken en houtrillen afgesloten is. Het terrein heeft als doortrekroute voor grondgebonden dieren een gemiddelde functie. Aangenomen wordt dat de voorziene tuininrichting ook boomrijk is. Bosvogels (spechten, mezen, boomklevers etc.) en zoogdieren kunnen ook in de nieuwe inrichting van het terrein gebruik blijven maken op de rustige momenten tijdens de dag, met name wanneer de bewoners niet in de tuin aanwezig zijn. Voor vleermuizen (gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis) wijzigt de aantrekkelijkheid van het biotoop enigszins doordat er naar verwachting gedurende de nacht enige verlichting zal zijn. Momenteel is het terrein geheel donker. Het is echter niet te verwachten dat het terrein geheel niet meer gebruikt zal worden als jachtgebied voor vleermuizen. De nieuwe functie van het perceel zal geen invloed hebben op vogels en vleermuizen die overvliegen.

3.1.3 Invloedssfeer van het project

Voor het project in de voorliggende rapportage is het werkingsmechanisme in de onderstaande figuur weergegeven. Het plangebied ligt in het Natura 2000-gebied. Het heeft dus direct invloed op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied.

Figuur 3.1 Mogelijke invloedsfeer van een project ten opzichte van een Natura-2000 gebied (aangepast naar Checklist gewijzigde Natuur-beschermingswet 1998, LNV, 2007).

3.2 Effecten op habitattypen

Binnen het plangebied bevinden zich geen beschermde habitattypen. Er zijn dan ook geen effecten te verwachten op de instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen van de Veluwe als gevolg van de werkzaamheden en het gebruik. Het plangebied heeft in potentie ook geen betekenis voor uitbreidingsdoelstellingen.

3.3 Effecten op soorten van Bijlage II HR

De op het perceel aanwezige modderpoel van regenwater heeft geen functie als leefgebied voor gevlekte witsnuitlibel, beekprik, rivierdonderpad, kamsalamander, drijvende waterweegbree en meervleermuis (jachtgebied) vormen. Er zijn derhalve ook geen effecten te verwachten op de instandhoudingsdoelstellingen voor deze soorten. Ook zijn er geen winterverblijfmogelijkheden voor meervleermuis.

Vliegend hert

De instandhoudingsdoelstellingen voor deze soort zijn 'verbetering kwaliteit leefgebied', 'uitbreiding leefgebied' en 'uitbreiding populatie'. Het perceel Russulalaan 22 heeft een oppervlak van 1,3 ha en beslaat derhalve minder dan 0,02% van het bekende areaal (circa 100 kilometerhokken) binnen het Natura 2000-gebied Veluwe (Smit, 2004; Schut *et al*, 2008). In het terrein staan slechts enkele oude eiken, geen

dode en kwijnende eikenstobben van eik. Het perceel heeft daardoor in (zeer) beperkte mate betekenis als potentieel leefgebied voor het vliegend hert. De bijdrage van het perceel aan het behoud van de soort is derhalve nihil. Omdat de staat van instandhouding op de Veluwe matig ongunstig is (Provincie Gelderland, 2009), wordt aangeraden de eiken in het perceel te behouden, zodat hiermee een (zeer beperkte) bijdrage aan de instandhoudingsdoelstellingen kan worden gedaan.

Vliegend hert is niet gevoelig voor verstoring door geluid of recreatie (Provincie Gelderland, 2009). De soort is wel kwetsbaar als gevolg van het verdwijnen van leefgebied door het verwijderen van oude eikenbossen en rottende (ondergrondse) eikenstobben. Verder is de soort als larve en pop kwetsbaar voor predatie door wilde zwijnen. Het perceel aan de Russulalaan wordt regelmatig bezocht door een groep wilde zwijnen.

De ingebruikname van het perceel aan de Russulalaan 22 heeft geen effect op de instandhoudingsdoelstellingen voor vliegend hert.

Tabel 3.3 Overzicht effecten op soorten van Bijlage II Habitatrichtlijn waarvoor de Veluwe is aangewezen.

Naam	Effecten op omvang leefgebied	Effecten op kwaliteit leefgebied	Effecten op draagkracht / populatie
Vliegend hert	Geen, er staan slechts enkele oude eiken.	Geen, er staan slechts enkele oude eiken.	Geen
gevlekte witsnuitlibel, beekprik, rivierdonderpad, kamsalamander, drijvende waterweegbree en meervleermuis	Nvt	Nvt.	Nvt

3.4 Effecten op broedvogels

3.4.1 Algemeen

Van de voor het Natura 2000-gebied aangewezen beschermde soorten broedvogels kan het plangebied voor de zwarte specht en de wespandief een functie vervullen als foerageergebied. Tijdens het veldbezoek in november 2009 zijn geen (resten van) nesten of nestholten aangetroffen van wespandief respectievelijk zwarte specht. De kans dat in de toekomst broedgevallen in het plangebied plaatsvinden, is erg klein. Voor de overige soorten broedvogels waarvoor de Veluwe is aangewezen heeft het bosperceel geen betekenis.

3.4.2 Aanlegfase

In de aanlegfase zal tijdelijk verstoring door geluid en beweging plaatsvinden. In de huidige situatie is reeds sprake van enige verstoring op regelmatige basis door geluid en beweging van langsrijdenden auto's, fietsers, wandelaars en in het perceel door spelende kinderen.

Het is aannemelijk dat de ondergroei deels wordt verwijderd op het terrein. Het is onbekend of bomen verwijderd worden, doch aangenomen wordt dat de meeste bomen behouden kunnen blijven zodat het bosrijke karakter bewaard blijft. Verder wordt plaatselijk de bodem vergraven (ten behoeve van aanleg waterleiding, riolering e.d.), deels (half)verhard.

Wespendief en zwarte specht

Indien (plaatselijk) bomen of dode bomen worden verwijderd, dan leidt dit tot een zeer beperkte afname van beschikbare **foerageerlocaties** van zwarte specht in het perceel. Het (plaatselijk) verwijderen van de ondergroei heeft geen invloed op de potentiële aanwezigheid van zwarte specht. Aanbevolen wordt eventuele dode staande (eiken)bomen als foerageerlocatie te handhaven voor deze soort. Voor wespendief zal als gevolg van het verwijderen van de ondergroei minder dekking aanwezig zijn, waardoor die locaties minder aantrekkelijk worden als potentiële foerageerlocatie binnen het perceel. Ook plekken waar (half)verhardingen komen worden als foerageerlocatie ongeschikt. Het terrein zal op plaatsen waar de bodem onverstord blijft naar verwachting even aantrekkelijk blijven als in de huidige situatie het geval is voor wespen en andere prooidieren en -insecten van deze vogel. De activiteiten die gepaard gaan met het herinrichten van het terrein kunnen tijdelijk verstoring veroorzaken voor eventuele aanwezige foeragerende wespendieven en zwarte spechten. De duur hiervan is beperkt en tijdelijk, beide soorten kunnen eenvoudig uitwijken naar rustigere percelen in de omgeving.

Er zijn geen **nestholten en/of nesten** van de zwarte specht respectievelijk wespendief aangetroffen tijdens het veldbezoek in november 2009. Er is wel een boom aangetroffen met twee nestholten van grote bonte specht (kleine ronde gaten in een den). Indien enkele bomen worden verwijderd om de woningen te kunnen bouwen, worden in de huidige situatie geen *bestaande verblijfplaatsen* van de zwarte specht of wespandief verwijderd. Indien enkele volwassen bomen met dichte kronen binnen het perceel verdwijnen, vermindert het aantal in potentie geschikte broedlocaties voor de wespendief. Hetzelfde geldt voor in potentie geschikte nestbomen voor zwarte specht. Echter, de kans dat deze soorten (in de toekomst) tot broeden komen binnen het plangebied is klein, zoals in paragraaf 2.4.3 staat toegelicht.

3.4.3 Gebruiksfase

De verstoring die tijdens de gebruiksfase zal plaatsvinden zal zijn is: verstoring door beweging, geluid en licht van de bewoners in de twee woningen. Het gebruik zal jaarrond plaatsvinden, zoals bij woonhuizen normaal gebruik plaatsvindt (in de herfst en winter minder intensief tot weinig gebruik van de tuin). Het deel van het perceel dat

als toekomstige tuin bestemd zal zijn en dat verder van de woningen aflight, zal naar verwachting een rustige omgeving blijven.

Zwarte specht en wespendif

Het perceel van 1,3 ha vormt een (zeer) beperkt deel van de leefgebieden van zwarte specht en wespendif. Het perceel vormt 0,4-2,8% van het leefgebied van zwarte specht en 0,016% van het leefgebied van wespendif.

Zwarte specht en wespendif zijn in principe verstoringsgevoelig (Krijgsveld *et al.* 2008; Sierdsema *et al.*, 2008), hoewel zwarte specht ook wel broedend bekend is in oude beuken langs lanen op de Veluwe. Gezien de beperkte oppervlakte van het perceel aan de Russulalaan en de voorziene inrichting met maximaal 2 woningen aan de rand van het terrein, zal het terrein na het in gebruik nemen teveel verstoord zijn om als potentieel **broedgebied** te fungeren voor beide soorten. Aangezien het perceel in de huidige situatie niet in gebruik is (door mensen en vogels) en het geen buitengewoon aantrekkelijk broedgebied vormt voor beide soorten, gaat alleen potentieel middelmatig geschikt broedbiotoop verloren.

De aantrekkelijkheid en kwaliteit van het perceel als **foerageergebied** zal beperkt verminderen vanwege de verstoring door menselijke aanwezigheid, maar ook door de aanleg van (half-)verhardingen en gewijzigde vegetatiestructuur. Beide soorten kunnen ook in de nieuwe inrichting van het terrein gebruik blijven maken op de rustige momenten van de dag (wanneer de bewoners binnenshuis zijn, of niet aanwezig). Er zijn meer dan voldoende alternatieve mogelijkheden in de (nabije) omgeving.

Het verlies van de functie als potentieel broedgebied en de beperkte kwaliteitsvermindering als foerageergebied, zal geen effect hebben op de *populatieomvang* van zwarte specht en wespendif.

3.4.4 Natuurbeschermingswet 1998

Er zijn voor deze soorten instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd die betrekking hebben op **behoud van omvang en kwaliteit van leefgebied en een draagkracht voor tenminste 150 paren wespendif en 430 paren zwarte specht**.

Effecten op kwaliteit leefgebied

Ten aanzien van de *kwaliteit* van het leefgebied van zwarte specht en wespendif is er een zeer geringe achteruitgang te constateren, omdat na opnieuw in gebruik nemen het terrein niet continu meer beschikbaar zal zijn. Wanneer bewoners gebruik maken van de tuin (zomer, voorjaar, warme zomeravonden) zal het terrein verstoord zijn, wanneer de bewoners geen gebruik maken van de tuin (regen, herfst, winter, vroege ochtend, late avond) is het volledig beschikbaar als foerageergebied. Voor zwarte specht wordt geadviseerd dode staande (eiken)bomen als foerageerlocatie te handhaven. Het plangebied vormt een (zeer) klein (te verwaarlozen) deel van het totale leefgebied van wespendif en zwarte specht. De huidige betekenis van het terrein als broedgebied is beperkt: er wordt momenteel niet gebroed door één of beide soorten in het terrein. Door de ingebruikname van het terrein wordt alleen *potentieel* geschikt broedgebied van gemiddelde kwaliteit minder geschikt tot ongeschikt. Het perceel vormt 0,4-2,8% van het leefgebied van zwarte specht en 0,016% van het leefgebied

van wespendif. Feitelijk vindt dus een zeer beperkte afname (een nagenoeg te verwaarlozen deel) van het totale leefgebied plaats als gevolg van de (her-)ingebruikname van het terrein aan de Russulalaan.

Effecten op draagkracht systeem Veluwe

Zwarte specht en wespendif bevinden zich qua populatieomvang momenteel onder de instandhoudingsdoelstellingen.

De huidige omvang van de populatie **wespendif** wordt geschat op 70-90 paar, terwijl de instandhoudingsdoelstelling 150 paar betreft. In paragraaf 2.4 wordt uiteengezet dat op de Veluwe een dichtheid van circa 1,1 paar per 1000 ha landschap op grote delen van de Veluwe van toepassing is, wat een maximale populatieomvang van maximaal 90 paar kan dragen. Het perceel aan de Russulalaan betreft 1,3 ha gemiddeld geschikt foerageer- en potentieel broedgebied (er vindt reeds verstoring plaats). Het terrein vormt 0,016% van het leefgebied van wespendif. De soort broedt momenteel niet binnen het plangebied. De bijdrage van het plangebied aan de instandhoudingsdoelstelling van wespendif is derhalve marginaal tot verwaarloosbaar. De beperkte afname van de beschikbaarheid en kwaliteit als potentieel foerageergebied en broedgebied heeft derhalve **geen effect op de instandhoudingsdoelstelling van 150 broedparen voor wespendif**. Het effect wordt niet als significant negatief beschouwd.

De huidige omvang van de populatie **zwarte specht** is 350-400 (2005, Provincie Gelderland, 2009). Op de Veluwe worden dichtheden bereikt van ongeveer 0,5-1,3 p/100 ha landschap (Lensink, 1993) en in bossen op oude groeiplaatsen van 1,1-2,0 p/100 ha (Schoppers *et al.*, 2008). Het perceel aan de Russulalaan betreft 1,3 ha gemiddeld geschikt foerageer- en potentieel broedgebied (er vindt reeds verstoring plaats). Het terrein vormt 0,4-2,8% van het leefgebied van zwarte specht. De soort broedt momenteel niet binnen het plangebied. Aanbevolen wordt dode staande (eiken)bomen te handhaven als foerageerlocatie. De bijdrage van het plangebied aan de instandhoudingsdoelstelling van zwarte specht is derhalve marginaal tot verwaarloosbaar. De beperkte afname van de beschikbaarheid en kwaliteit als potentieel foerageergebied en broedgebied heeft derhalve **geen effect op de instandhoudingsdoelstelling van 430 broedparen voor zwarte specht**. Het effect wordt niet als significant negatief beschouwd.

Tabel 3.4 *Overzicht effecten op broedvogels waarvoor de Veluwe is aangewezen.
Tijdelijk: het terrein is momenteel tijdelijk geschikt wegens onbruik als intensief recreatieterrein sinds enkele jaren, daarvoor was het terrein ongeschikt.

Naam	Effecten op omvang leefgebied	Effecten op kwaliteit leefgebied	Effecten op draagkracht / populatie
Wespendief	Verlies van zeer beperkte (tijdelijke*) oppervlakte potentieel broedgebied, verminderde geschiktheid als foerageergebied	Beperkte afname kwaliteit in een zeer klein deel van het totale foerageergebied.	Geen
Zwarte specht	Verlies van zeer beperkte (tijdelijke*) oppervlakte potentieel broedgebied, verminderde geschiktheid als foerageergebied	Beperkte afname kwaliteit in een zeer klein deel van het totale foerageergebied.	Geen
Roodborsttapuit Boomleeuwerik Nachtzwaluw Gauwe klauwier Duinpieper Draaihals Ijsvogel	Geen	Geen	Geen

3.5 Aanvullende maatregelen

Ten aanzien van vliegend hert

De aanwezige eiken vormen potentieel voortplantingsbiotoop voor het vliegend hert. Aangeraden wordt deze te laten staan.

Ten aanzien van broedvogels

Aangeraden wordt bomen met spechtenholten te handhaven, deze kunnen ook door minder kritische vogelsoorten of door vleermuizen worden gebruikt. Wanneer met zekerheid geen broedende vogels aanwezig zijn in te verwijderen vegetatie of bomen, kan binnen het broedseizoen worden gewerkt. Aangeraden wordt buiten het broedseizoen te werken.

Tabel 3.5 Overzicht aanvullende maatregelen.

Naam	Aanvullende maatregel	Effect van maatregelen	Rest-effect
Vliegend hert	Eiken laten staan	Behoud potentieel voortplantingsbiotoop	Geen.
Wespendief	Aanleg buiten het broedseizoen.	Geen extra verstoring van andere soorten broedende vogels	Verstoring incidenteel foeragerende individuen tijdens aanleg- en gebruiksfase. Verlies potentieel broedgebied.
Zwarte specht	Behouden dode staande (eiken)bomen als foerageerlocatie. Aanleg buiten het broedseizoen.	Geen extra verstoring van andere soorten broedende vogels.	Verstoring incidenteel foeragerende individuen tijdens aanleg- en gebruiksfase. Verlies potentieel broedgebied.

3.6 Significantie van effecten

Het verlies aan potentieel voortplantingsbiotoop voor **vliegend hert** kan voorkomen worden door aanvullende maatregelen (laten staan van eiken) te nemen. Significante effecten zijn niet aan de orde.

Voor **Zwarte specht** en **wespendief** wordt 2 ha tijdelijk¹ potentieel geschikt broedbiotoop ongeschikt. De twee soorten broeden momenteel niet op het plangebied. Beide soorten hebben volop de mogelijkheid om in de directe omgeving (beter geschikt) broedbiotoop te vinden. De huidige kwaliteit van het plangebied als foerageergebied zal verminderen. Na (her)ingebruikname als woonlocatie met twee woonhuizen zal als gevolg van menselijke aanwezigheid het perceel op momenten dat niet door bewoners van de tuin gebruik wordt gemaakt, nog steeds als foerageergebied kunnen worden gebruikt door beide soorten. De bijdrage van het terrein aan de instandhoudingsdoelstellingen is zeer beperkt. Het effect van de invulling van de bestemming wonen op het plangebied heeft dus een zeer klein (nagenoeg verwaarloosbaar) effect. Significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn niet aan de orde.

¹ Tijdelijk: het terrein is momenteel tijdelijk geschikt wegens onbruik als intensief recreatieterrein sinds enkele jaren, daarvoor was het terrein ongeschikt.

3.7 Cumulatieve effecten

De verwachte effecten zijn zeer klein tot verwaarloosbaar. Het is dan ook niet te verwachten dat op enige wijze een cumulatief effect aan de orde is.

3.7 Ecologische Hoofdstructuur

Kader

Voor ruimtelijke ontwikkelingen binnen de EHS geldt het 'nee, tenzij beginsel': ruimtelijke ontwikkelingen zijn niet mogelijk als daarmee de wezenlijke kenmerken of waarde van het gebied significant worden aangetast, tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. Indien geen reële alternatieven aanwezig zijn en er ook redenen van groot openbaar belang zijn, kunnen bestemmingsplanwijzigingen die leiden tot aantasting van de wezenlijke kenmerken of waarden van de EHS-natuur alleen door de Gedeputeerde Staten worden goedgekeurd, indien de schade zoveel mogelijk wordt beperkt door compenserende maatregelen. Per saldo zal op planniveau of op gebiedsniveau geen verlies mogen optreden van areaal, kwaliteit en samenhang.

De natuurlijke kenmerken en kernkwaliteiten van de Veluwe en Veluwerandmeren zijn uitgebreid beschreven door Provincie Gelderland in het kader van de EHS (Provincie Gelderland, 2006).

Provinciaal toetsingskader

Gedeputeerde Staten van Provincie Gelderland beoordelen of een aantasting van kernkwaliteiten en omgevingscondities van de EHS als significant is te beschouwen. De provincie beschouwt een ruimtelijke ingreep waarvoor een bestemmingsplan moet worden aangepast als een significante aantasting van kernkwaliteiten en omgevingscondities wanneer deze kan leiden tot de volgende effecten:

1. Een vermindering van areaal en kwaliteit van bestaande natuur-, bos- en landschapselementen en gebieden die zijn aangewezen voor nieuwe natuur en agrarische natuur.
2. Een vermindering van de uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren in verbindingzones en tussen de verschillende leefgebieden in de overige delen van de EHS. In het bijzonder de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe
3. Een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied van alle soorten waarvoor conform de Flora- en faunawet bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing vereist is en als zodanig worden genoemd in de AmvB Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet.
4. Een vermindering van het areaal van de grote natuurlijke eenheden (aaneengeslotenheid).
5. Een belemmering voor het verloop van natuurlijke processen in de grote eenheden.

6. Een verstoring van de natuurlijke morfologie, waterkwaliteit, watervoering en verbondenheid met het landschap van HEN-wateren.
7. Een verandering van de grond- en oppervlaktewater-omstandigheden (kwaliteit en kwantiteit) die de voor de natuurdoeltypen gewenste grond- en oppervlaktewater situatie (verder) aantast.
8. Een verhoging van de niet gebiedseigen geluidsbelasting in stiltebeleidsgebieden en
9. stiltegebieden (in geval de norm van 40 decibel wordt overschreden).

Provincie Gelderland maakt op bovenstaande een uitzondering voor ondergeschikte uitbreidingen van bestaande functies wanneer deze uitbreidingen een gering effect hebben op bovenstaande kernkwaliteiten en omgevingscondities.

Tabel 3.6. Effecten van het herinrichten van Russulalaan 22 te Ermelo met twee woningen op de provinciale toetsingscriteria voor de EHS zoals verwoord in Provincie Gelderland (2006).

Provinciaal toetsingscriterium Gelderse EHS	Effect als gevolg van vaststellen gewijzigd bestemmingsplan
1	Geen effect. Het bosrijke karakter blijft gehandhaafd.
2	Nauwelijks effect. Uitwisselingsmogelijkheden zijn reeds beperkt: het terrein is in principe rondom uitgerasterd en was tot '97-'04 intensief in gebruik, het terrein vormt geen belangrijke verbindingzone.
3	Bij herinrichting is in theorie herinrichting van een terrein aan de orde, waardoor mogelijk uitwisselingsmogelijkheden (middels vaste verblijfplaatsen) van hazelworm en mogelijk eekhoorn (tijdelijk) kunnen worden beperkt. Dit dient voorafgaand aan herinrichting met een nader onderzoek te worden vastgesteld en met mitigatie en/of maatregelen ondervangen te worden. Op het niveau van de EHS is geen effect te verwachten.
4	Geen effect. Het bosrijke karakter blijft gehandhaafd.
5	Geen effect. De grootschalige en robuuste natuur ondervindt geen hinder van de twee woningen.
6	Geen effect. Er zijn geen HEN-wateren binnen of in de directe nabijheid van het terrein aanwezig.
7	Geen effect. Er is geen waardevolle natte natuur binnen of in de directe nabijheid van het terrein aanwezig.
8	Geen effect. Er zijn geen stiltebeleidsgebieden binnen gemeente Ermelo aanwezig.
9	Geen effect. Er zijn geen stiltegebieden binnen gemeente Ermelo aanwezig.

Kernkwaliteiten Veluwe

Ten aanzien van eventuele aantasting van de kernkwaliteiten van de Veluwe is de Provincie helder. In de streekplanuitwerking staat: 'Gedeputeerde Staten beschouwen een aantasting niet zonder meer als significant wanneer onderstaande kernkwaliteit voor de gehele EHS of de regiospecifieke kernkwaliteiten in het geding zijn. Gedeputeerde Staten zullen de significantie van deze aantastingen van geval tot geval beoordelen. Bij de beoordeling zullen Gedeputeerde Staten de wijze waarop aan mitigatie invulling is gegeven nadrukkelijk meewegen.'

Kernkwaliteiten op de Veluwe:

1. Het grootschalige samenhangende bos- en natuurgebied waarbinnen uitwisseling van planten en dieren mogelijk is, waarbinnen natuurlijke processen zo veel mogelijk ongestoord verlopen, en waarbinnen het beheer optimaal is afgestemd op de gevarieerde natuurdoelstellingen. Hierbij is zowel ruimte voor grote eenheden natuur en natuurbos als voor meer 'beheerde' natuur: multifunctioneel bos, heide, vennen en stuifzanden en de daarbij behorende flora en fauna.
2. De uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren binnen de hele Veluwe. In het bijzonder de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe.
3. De verbinding van de Veluwe met de IJsselvallei, Rijnuitwaarden, Gelderse Vallei en Randmeerkust via verbindingzones en in de toekomst poorten en robuuste verbindingen (Hattermer-, Wisselse-, Beekberger-, Soerense-, Haviker-, Renkumse-, Voorthuizer- en Hierdense poort). Planten en dieren kunnen zich ongestoord verplaatsen binnen deze verbindingzones en poorten. In de poorten kunnen de abiotische processen op de overgang van Veluwe en de lagere randgebieden zo veel mogelijk ongestoord verlopen.
4. De landschappelijke, hydrologische en ecologische samenhang binnen het stroomgebied van de Hierdense Beek met infiltratie- en kwelgebieden, met moerassen, natte schraallanden, natte heide, bloemrijke graslanden, en kruidenrijke akkers en bossen.
5. De verwevenheid en het samengaan van cultuurhistorie en natuur in onder andere landgoederen, sprengen, oude landbouwenclaves, grafheuvels en hakhoutbossen.
6. De beken, sprengen en beekdalen op de flanken van de Veluwe met hun hydrologische en landschappelijke samenhang met hun omgeving.
7. De eeuwenoude bosstandplaatsen met waardevol bos en ondergroei en de aanwezigheid van oorspronkelijke inheemse soorten bomen en struiken.

Tabel 3.7. Effecten realisatie van twee woningen aan de Russulalaan 22, Ermelo, op de kernkwaliteiten voor de Veluwe (Provincie Gelderland, 2006).

Kernkwaliteit Veluwe	Effect als gevolg van vaststellen van het bestemmingsplan aan de Russulalaan 22
1	Geen effect.
2	Geen effect. Uitwisselingsmogelijkheden worden niet méér belemmerd ten opzichte van de huidige situatie.
3	Geen effect. Uitwisselingsmogelijkheden worden niet méér belemmerd ten opzichte van de huidige situatie.
4	Geen effect. De locatie ligt niet in de nabijheid van de Hierdense beek.
5	Geen effect.
6	Geen effect. Er zijn geen waardevolle beken of sprengen binnen of in de directe nabijheid van het terrein aanwezig.
7	Geen effect.

4 Beschermde soorten en effecten

4.1 Flora

Aan de wegzijde zijn restanten van bebouwing in het plangebied aanwezig. Er staan verspreid over het terrein restanten van tuinbeplanting: coniferen haag, haagbeuk haag en er groeien diverse tuinplanten. Verspreid staan loof- en naaldbomen en op enkele plekken is een dichte struiklaag van braam aanwezig.

Middels de website van het Natuurloket blijkt dat er geen onderzoek beschikbaar is ten aanzien van onderzoek naar beschermde plantensoorten. Op grond van het biotoop is plaatselijk de algemeen voorkomende brede wespenorchis (Tabel 1 Flora- en faunawet) te verwachten. Andere beschermde soorten worden niet verwacht, het terrein heeft een erg dichte ondergroei van braam en andere algemene kruiden.

4.2 Ongewervelden

In het terrein staan enkele oude eiken, maar geen dode en kwijnende stobben van eik. Het perceel heeft daardoor in potentie zeer beperkte betekenis als leefgebied (van zeer beperkte oppervlakte) voor het vliegend hert. Waarnemingen zijn niet bekend uit het perceel, noch uit de directe omgeving. Op grond hiervan wordt gesteld dat de huidige betekenis verwaarloosbaar is.

Het terrein heeft geen andere betekenis voor beschermde soorten ongewervelden. Er ontbreekt geschikt biotoop.

4.3 Vissen

Er bevindt zich geen water binnen het plangebied.

Het plangebied heeft geen functie voor vissen.

4.4 Amfibieën

Er bevindt zich geen water binnen het plangebied. Het terrein heeft daarmee geen voortplantingsfunctie voor beschermde soorten amfibieën. Het terrein vormt verder goed geschikt landbiotoop voor algemeen voorkomende soorten amfibieën, zoals bruine kikker en gewone pad (beide Tabel 1 Flora- en faunawet). Deze soorten komen eenvoudig tot voortplanting in tuinvijvers. Het plangebied ligt in de directe nabijheid van diverse (grote) tuinen, waar mogelijk vijvers aanwezig zijn.

Als gevolg van de voorgenomen ingreep kunnen op de werklocatie één of enkele exemplaren worden aangetroffen. Indien deze worden gevangen verplaatst naar nabijgelegen bosschages worden ten aanzien van deze soorten geen verbodsbepalingen overtreden. Voor ruimtelijke ingrepen geldt ten aanzien van Tabel 1-soorten een vrijstelling.

4.5 Reptielen

Hazelworm (Tabel 3 Flora- en faunawet) is een soort van structuurrijke bossen, bosranden, houtwallen, heideterreinen, weg- en spoorbermen. De soort is bekend op veel plaatsen op de Veluwe. Hazelworm is in 2008 waargenomen door Groenewold (2008) in het gebied rond de Kriemelberg en bij de Schaapskooi. Ook op andere locaties op de heide is deze soort aangetroffen (De Wild, 2008). In 2007 is deze soort door Van Kessel et al. (2008) in de omgeving van de Kriemelberg en één locatie langs de zuidrand van de Ermelose heide waargenomen.

Binnen het plangebied aan de Russulalaan zijn voldoende plekken aanwezig die geschikt leefgebied vormen. Het is mogelijk dat hazelworm op het terrein aan de Russulalaan voorkomt. Het terrein heeft naar verwachting geen grote betekenis, het terrein is tot enkele jaren geleden intensief in gebruik geweest als recreatieterrein. De omliggende tuinen en bosterreinen hebben een vergelijkbare inrichting, waardoor het terrein aan de Russulalaan geen bijzondere aantrekkingskracht heeft. Bij de herinrichting van het plangebied zal rekening gehouden moeten worden met de aanwezigheid (en dus het wegvangen) van enkele exemplaren hazelworm.

Ten aanzien van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet is het mogelijk dat dieren binnen het werkterrein bevinden. De herinrichting kan voor een beperkt aantal exemplaren vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen betekenen (artikel 11 Flora- en faunawet). Op grond van de beperkte oppervlakte van het werkgebied en de verwachte lage aantallen wordt niet verwacht dat als gevolg van de herinrichting de gunstige staat van instandhouding in het geding komt. Het bosrijke karakter binnen het perceel blijft grotendeels gehandhaafd en beschikbaar als leefgebied voor hazelworm. Voor het aantasten van vaste verblijfplaatsen (artikel 11), vangen en verplaatsen (artikel 13) van hazelworm is ontheffing conform de Flora- en faunawet nodig.

Zandhagedis komt overal op de Ermelosche heide voor. Deze heide ligt op circa een kilometer van het plangebied aan de Russulalaan. Het plangebied bevat geen geschikt biotoop voor deze soort.

Levendbarende hagedis is bekend van de oostelijke en zuidelijke zijde van de Ermelosche heide, in lage aantallen (De Wild, 2008). Deze heide ligt op circa een kilometer van het plangebied aan de Russulalaan. Het plangebied bevat geen geschikt biotoop voor deze soort.

Op de Ermelosche heide komen twee soorten slangen voor: adder en gladde slang. Deze soorten vinden op het plangebied aan de Russulalaan geen geschikt biotoop. Er worden geen slangen verwacht.

4.6 Vogels met jaarrond beschermde nestplaats

Er is een boom aangetroffen met twee nestholten van grote bonte specht (kleine ronde gaten in een den). Deze soort valt niet in de categorie vogelsoorten waarvan de nestplaats jaarrond beschermd is². Er zijn binnen het plangebied geen verblijfplaatsen of nesten aangetroffen van vogels waarvan de nestplaats jaarrond beschermd is. Verder worden algemene soorten van bos en park verwacht in de ondergroei of bomen, zoals lijster, winterkoning, roodborst en merel.

Ten aanzien van de nestholten van de grote bonte specht in relatie tot de verbodsbepalingen Flora- en faunawet wordt aangeraden de boom in te passen in het inrichtingsplan. Indien de boom verwijderd moet worden, dan kan dit alleen buiten het broedseizoen plaatsvinden, of bij het aangetoond niet in gebruik zijn van de betreffende holten.

4.7 Vleermuizen

Het plangebied is een relatief gesloten terrein met veel opgaande beplanting.

In de gemeente Ermelo komen diverse soorten vleermuizen voor: meervleermuis, watervleermuis, laatvlieger, gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis, baardvleermuis, ruige dwergvleermuis, franjestaart en gewone grootoorvleermuis (Limpens *et al.*, 1997; Zoon, 2007, Nijman, 2008). Alle genoemde soorten kunnen in principe (in beperkte aantallen) foeragerend worden waargenomen op binnen het plangebied. Rosse vleermuis, meervleermuis en watervleermuis komt minder vaak binnen dergelijke besloten terreinen voor, en wordt derhalve alleen overvliegend of doortrekkend verwacht. Er zijn geen inventarisaties bekend. De den met twee spechtenholten is weinig geschikt als verblijfplaats voor boombewonende soorten zoals grootoorvleermuis, rosse vleermuis, baardvleermuis en watervleermuis. Dennen geven hars en vormen daarom geen voorkeursverblijfplaats.

Als gevolg van de herinrichting zal een beperkt deel van het terrein meer verlichting krijgen (bijvoorbeeld lampje bij de voordeur, uitstraling vanuit de ramen van de woningen), daardoor zullen enkele soorten vleermuizen (grootoorvleermuis, baardvleermuis, franjestaart) de meer donkere delen van het perceel gebruiken als jachtlocatie. Er wordt geen effect op de lokale populaties verwacht. Licht-tolerante soorten zoals dwergvleermuissoorten, laatvlieger kunnen ook jagend rond de nieuwe woningen worden aangetroffen. Gewone dwergvleermuis kan in principe in de nieuwe woningen geschikte verblijfplaatsen aantreffen. De gunstige staat van instandhouding komt voor geen enkele soort in het geding. Ten aanzien van de ingreep in relatie tot

² Het ministerie van LNV beschouwt de nesten van tenminste de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw (toelichting ontheffingsformulier, augustus 2009)

de Flora- en faunawet wordt derhalve niet verwacht dat er overtreding van de verbodsbepalingen plaatsvindt.

4.8 Overige zoogdieren

Er zijn regelmatig wilde zwijnen (Tabel 2 Flora- en faunawet) aanwezig in het plangebied. Sporen van omgewoelde bodem zijn op veel plekken te vinden. Wild zwijn komt overal op de Veluwe voor.

Eekhoorn (Tabel 2 Flora- en faunawet) komt ook algemeen voor op de Veluwe. Feitelijk vormt het plangebied geschikt leefgebied voor deze soort. Tijdens het veldbezoek is gericht gezocht naar nesten en vraatsporen. Deze zijn niet aangetroffen. De kans dat eekhoorn in het plangebied aanwezig is, is klein. Eekhoorn is een mobiele soort en kan zich op termijn alsnog vestigen in het plangebied. Wanneer bij de herinrichting bomen gekapt moeten worden, is het noodzakelijk om de bomen nogmaals te inspecteren op eekhoornnesten.

Boommarter (Tabel 3 Flora- en faunawet) kan incidenteel worden waargenomen in de bossen of langs de bosranden binnen gemeente Ermelo, hoewel de kans hierop erg klein is wegens het schuwe karakter. Er zijn geen bomen binnen het plangebied aanwezig met holten die geschikt zijn als verblijfplaats voor boommarter. Deze soort vindt binnen het plangebied alleen geschikt foerageergebied. De trefkans is desondanks erg klein.

De dichtstbijzijnde burcht van de das ligt op ongeveer twee kilometer ten noorden van het plangebied (Zoon, 2007). Dassen zijn met name nachtactief. De kans dat een das binnen het perceel aan de Russulalaan foerageert is zeer klein.

De westelijke zone van de Ermelose heide is als (nachtelijke) trekroute van edelherten (Tabel 2 Flora- en faunawet) in gebruik vanaf eind augustus. Edelhert komt niet voor binnen het perceel van de Russulalaan.

Verder worden enkele algemene soorten uit Tabel 1 van de Flora- en faunawet verwacht binnen het perceel aan de Russulalaan, zoals wezel, bunzing, diverse soorten muizen en egel. Er is tijdens het veldbezoek gezocht naar sporen van ree, maar deze zijn niet gevonden. Het terrein is wel geschikt als onderdeel van het leefgebied.

Ten aanzien van de ingreep in relatie tot de Flora- en faunawet wordt niet verwacht dat er overtreding van de verbodsbepalingen plaatsvindt voor strikt(er) beschermde soorten zoogdieren. De meeste soorten zijn alleen foeragerend te verwachten. Het terrein heeft geen grote betekenis voor deze soorten. De gunstige staat van instandhouding komt voor geen enkele soort in het geding. Voor eekhoorn geldt dat indien bomen moeten worden gekapt ten behoeve van de realisatie van de woningen, dat voorafgaand gecontroleerd moet worden op eventuele eekhoornnesten. Indien

deze aanwezig zijn, zijn aanvullende maatregelen en mogelijk ook een ontheffing noodzakelijk.

Voor soorten uit Tabel 1 van de Flora- en faunawet geldt ten aanzien van ruimtelijke ingrepen een vrijstelling.

4.9 Maatregelen

Ten aanzien van hazelworm, eekhoorn en algemene soorten broedvogels dienen aanvullende maatregelen te worden uitgevoerd, voorafgaand aan de geplande werkzaamheden. Bij invulling van deze maatregelen wordt tevens invulling gegeven aan de zorgplicht.

Maatregelen ten aanzien van hazelworm:

1. Voorafgaand aan de werkzaamheden zogenaamde 'plaatjes' uitleggen binnen het werkgebied. Deze regelmatig controleren en bij aantreffen van hazelworm (of amfibieën) deze verplaatsen naar geschikt biotoop op korte afstand, bij voorkeur naar de zuidwestelijke zijde van het plangebied.
2. Vervolgens het hele werkterrein voorzichtig van vegetatie ontdoen, bij aantreffen hazelworm (of amfibieën) deze verplaatsen, zie bij punt 1.
3. Bij daadwerkelijk aantreffen van hazelworm, bij het uitvoeren van bovenstaande maatregelen: het werkterrein uitrasteren met behulp van een amfibieënscherm, zodat hazelworm het terrein niet kan binnentrekken.

Maatregelen ten aanzien van eekhoorn:

Voor eekhoorn geldt dat indien bomen moeten worden gekapt ten behoeve van de realisatie van de woningen, dat voorafgaand gecontroleerd moet worden op eventuele eekhoornnesten. Indien deze aanwezig zijn, zijn aanvullende maatregelen en mogelijk ook een ontheffing noodzakelijk.

Maatregelen ten aanzien van algemene soorten broedvogels:

Uitvoeren van de kapwerkzaamheden en verwijderen ondergroei in de periode september – februari, indien niet kan worden uitgesloten dat broedende vogels aanwezig zijn³.

4.10 Flora- en faunawet

Indien blijkt dat de hazelworm bij het uitvoeren van de maatregelen daadwerkelijk aanwezig is, zal voor het aantasten van vaste verblijfplaatsen (artikel 11), vangen en verplaatsen (artikel 13) van hazelworm is ontheffing conform de Flora- en faunawet nodig zijn. Ook wanneer het aantasten of verwijderen van eekhoornnesten aan de orde is, is ontheffing nodig. Dit wordt verder uitgewerkt in paragraaf 5.4.

³ Oftewel: indien aangetoond kan worden door een ter zake kundige dat er geen nesten aanwezig zijn, kunnen bomen buiten de herfst/winterperiode gekapt worden.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies Natuurbeschermingswet 1998

5.1.1 Effecten en invloedssfeer

Het perceel Russulalaan 22 ligt in het Natura 2000-gebied Veluwe. Het perceel is in het verleden als recreatieterrein in gebruik geweest, doch momenteel vanaf de periode 1997-2002 buiten gebruik. De terreineigenaar is voornemens het perceel opnieuw in te richten en het recreatieve gebruik van het terrein niet voort te zetten. De eigenaar is voornemens twee woningen op het terrein te realiseren. Derhalve is het in principe mogelijk dat het opnieuw inrichten van dit perceel negatieve effecten op de natuur kan veroorzaken door verstoring in de aanleg- en gebruiksfase.

Hieronder worden de conclusies ten aanzien van de instandhoudingsdoelen van de Veluwe getrokken. Daarbij is rekening gehouden met het nemen van aanvullende maatregelen.

5.1.2 Effecten op habitattypen

Het opnieuw inrichten en het toekomstige gebruik van het perceel hebben geen negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelen van de habitattypen waarvoor de Veluwe is aangewezen.

5.1.3 Effecten op soorten van Bijlage II

De opnieuw inrichten en het toekomstig gebruik van het perceel hebben geen negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelen van de soorten van Bijlage II Habitatrichtlijn waarvoor de Veluwe is aangewezen, wanneer als aanvullende maatregel voor het vliegend hert aanwezige oude eiken ingepast worden.

Conclusie:

1. Er vindt geen negatief effect plaats op de populatieomvang van vliegend hert.
2. Verlies aan voortplantingsgelegenheid kan voorkomen worden.
3. Er is geen effect op de instandhoudingsdoelstelling.

Soort	Effect op omvang leefgebied	Effect op kwaliteit leefgebied	Effect op populatie-omvang	Is er kans op een significant effect?
Vliegend hert	Geen	Bij inpassing oude eiken geen effect op potentieel voortplantingsbiotoop.	Geen	Nee

5.1.4 Effecten op broedvogels

Het opnieuw inrichten en het toekomstige gebruik van het perceel hebben een zeer klein effect op wespendif en zwarte specht, en is als verwaarloosbaar te beschouwen ten aanzien van de instandhoudingsdoelstellingen zoals de kwaliteit van het leefgebied en het behoud van de omvang van het leefgebied en de populatie.

Voor wespendif geldt een instandhoudingsdoel van 150 paar waarbij de huidige stand beneden dit doel ligt (geschatte bovengrens 90 paar, Sierdsema *et al.* 2008). De voorgenomen ontwikkeling van het perceel zal leiden tot een beperkte kwaliteitsafname van 0,016% geschikt foerageergebied van een territorium. Er zijn geen aanwijzingen dat het terrein als broedgebied in gebruik is of is geweest. In de (nabije) omgeving zijn voldoende alternatieve broedlocaties voorhanden. Het oppervlakteverlies aan potentieel broedbiotoop ten opzichte van de totale oppervlakte leefgebied van de wespendif op de Veluwe is dermate klein dat dit niet tot meetbare negatieve effecten zal leiden. Hetzelfde geldt voor het foerageerbiotoop.

Voor de zwarte specht geldt een instandhoudingsdoel van 430 paar voor de hele Veluwe. De voorgenomen ontwikkeling van het perceel zal leiden tot een beperkte kwaliteitsafname van 0,4-2,8% geschikt foerageergebied van een territorium. Aanbevolen wordt eventuele dode staande (eiken)bomen als foerageerlocatie te handhaven. Er zijn geen aanwijzingen dat het terrein als broedgebied in gebruik is of is geweest. Het oppervlakteverlies aan potentieel broedbiotoop ten opzichte van de totale oppervlakte leefgebied van de zwarte specht op de Veluwe is dan dermate klein dat dit niet tot meetbare negatieve effecten zal leiden. Hetzelfde geldt voor het foerageerbiotoop.

Het uitvoeren van aanvullende maatregelen voor beide soorten zal eventuele extra verstoring in de aanlegfase minimaliseren.

Conclusie:

1. Er vindt geen effect plaats op de populatieomvang van wespendif en zwarte specht.
2. De kwaliteit van het perceel als foerageergebied neemt beperkt af en wordt ongeschikt als potentieel broedbiotoop (dit was voor de periode 1997-2002 reeds ook het geval). De effecten zijn echter strikt lokaal (geen uitstraling) en het betreft een zeer klein oppervlak ten opzichte van het leefgebied van een broedpaar zwarte specht of wespendif. Ten opzichte van de hele Veluwe (91.200 ha) en ten opzichte van de territoriagrootte van beide soorten (50 en 315 voor zwarte specht en 8000 ha voor wespendif), is de onderhavige oppervlakte (circa 1,3 ha) feitelijk verwaarloosbaar.
3. Er zijn geen effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van beide soorten.

In onderstaande tabel worden de effecten weergegeven op de soorten broedvogels waarvoor de Veluwe is aangewezen aangegeven.

Soort	Effect op omvang leefgebied	Effect op kwaliteit leefgebied	Effect op populatie-omvang	Is er kans op een significant effect?
Wespendief	Verlies van zeer beperkte oppervlakte foerageergebied. Verlies van zeer beperkte oppervlakte potentieel broedbiotoop.	Zeer beperkte afname onverstoorde foerageergebied	Geen	Nee
Zwarte specht	Verlies van zeer beperkte oppervlakte foerageergebied. Verlies van zeer beperkte oppervlakte 2 ^e keus broedbiotoop	Zeer beperkte afname onverstoorde foerageergebied	Geen	Nee
Overige broedvogels	Geen	Geen	Geen	Geen

5.1.5 Algemene instandhoudingsdoelen en kernopgaven

Er zijn voor dit perceel geen negatieve effecten op de Veluwe in het licht van de algemene instandhoudingsdoelen te verwachten, noch op de realisatie van de kernopgaven.

5.1.6 Cumulatieve effecten

De verwachte effecten voor zwarte specht en wespandief zijn zeer klein tot verwaarloosbaar. Het is dan ook niet te verwachten dat op enige wijze een cumulatief effect aan de orde is.

Voor andere soorten en habitats zijn geen effecten te verwachten, cumulatieve effecten zijn derhalve uitgesloten.

5.1.7 Aanvullende maatregelen

Ten aanzien van het opnieuw inrichten van het plangebied Russulalaan 22 worden de volgende aanvullende maatregelen aangeraden ten aanzien van het vliegend hert

- Laten staan van de eiken.

Ten aanzien van wespindief en zwarte specht worden de volgende aanvullende maatregelen aangeraden:

- Behoud dode staande (eiken)bomen (voor zwarte specht)

Ten aanzien van overige soorten broedvogels worden de volgende aanvullende maatregelen aangeraden. In de bovenstaande conclusies ten aanzien van de effecten is er van uit gegaan dat deze maatregelen worden genomen.

- Uitvoeren van de kapwerkzaamheden en verwijderen ondergroei in de periode september – februari, indien niet kan worden uitgesloten dat broedende vogels aanwezig zijn.
- Behoud bomen met spechtenholten.

5.1.8 Nader onderzoek

Nader onderzoek wordt niet noodzakelijk geacht.

5.1.9 Vergunning

Er zijn zeer kleine effecten te verwachten van het opnieuw inrichten van het perceel aan de Russulalaan 22. Er worden geen effecten op de populatieomvang van vliegend hert, zwarte specht en wespindief verwacht. De effecten zijn als beperkt en zeer plaatselijk te beschouwen. Significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen zijn uitgesloten.

Een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 kan desondanks nodig zijn, conform het stroomschema uit de Algemene Handreiking (LNV, 2005), zie afbeelding 5.1.

N.B. De beoordeling van de noodzaak voor een vergunning ligt bij het bevoegd gezag. De conclusie van Bureau Waardenburg heeft geen rechtskracht.

5.2 Aanbevelingen

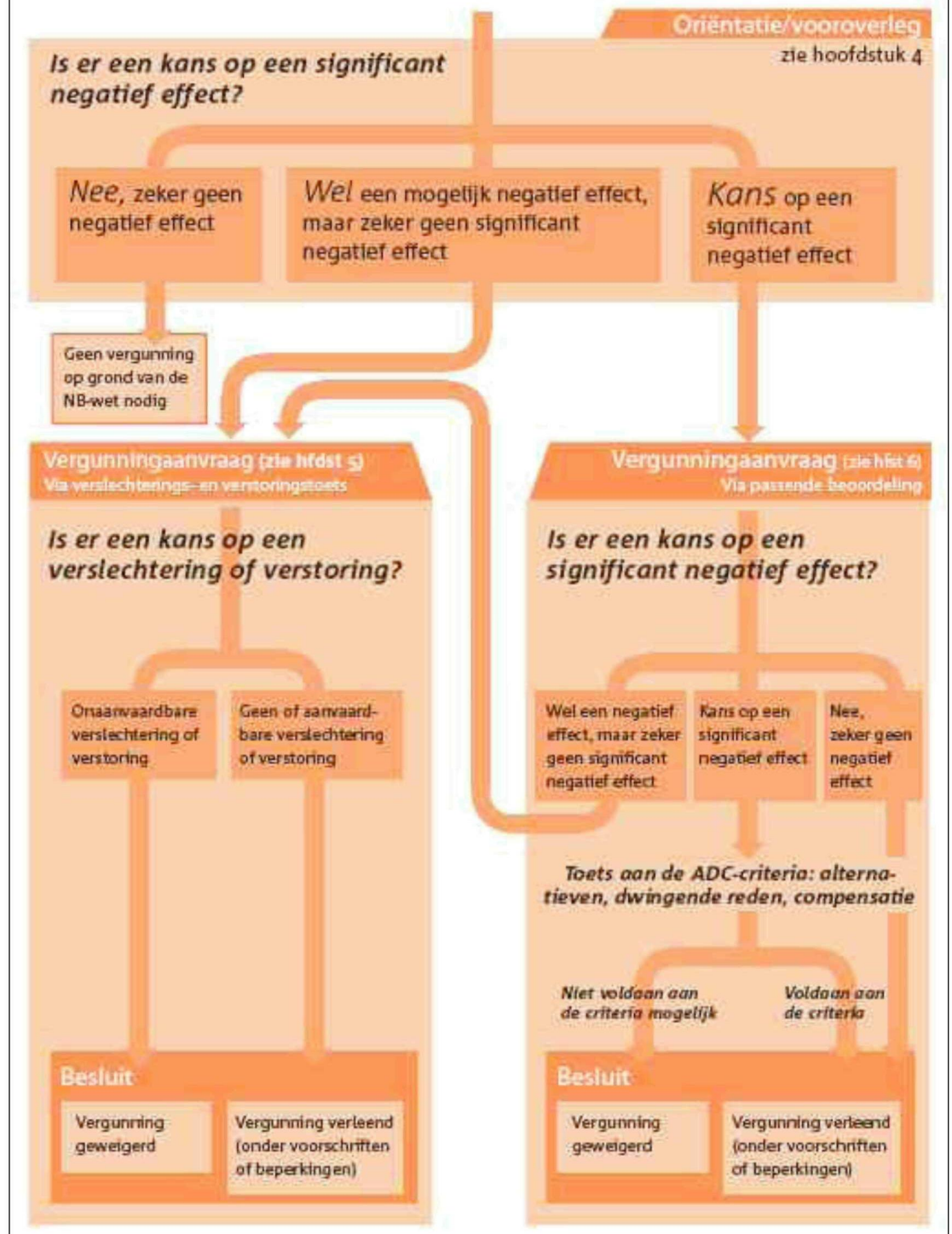
Aanvullende maatregelen

Aanbevolen wordt vast te leggen hoe de in dit onderzoek genoemde aanvullende maatregelen zullen worden uitgevoerd. Dit kan plaatsvinden middels een door de initiatiefnemer (bijvoorbeeld de terreineigenaar) op te stellen projectplan. Daarmee wordt duidelijk dat deze een integraal onderdeel van het project vormen.

Vervolgstappen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998

Aanbevolen wordt om de resultaten van dit onderzoek aan het bevoegd gezag voor te leggen. Het bevoegd gezag kan dan schriftelijk of in een vooroverleg aangeven of het zich in de bevindingen kan vinden. Op deze wijze kan zekerheid worden verkregen of er voor het opnieuw inrichten van het perceel aan de Russulalaan 22 een vergunningplicht geldt.

Project of handeling

Figuur 5.1 Stroomschema Vergunningverlening Natuurbeschermingswet 1998.
Bron: Handreiking Natuurbeschermingswet 1998 (LNV, 2005)

5.3 Conclusies Ecologische Hoofdstructuur

Effecten op de EHS worden niet verwacht aangezien de voorgenomen ingreep niet van invloed is op de kernkwaliteiten van de Veluwe.

5.4 Conclusies Flora- en faunawet

De belangrijkste conclusies zijn ten aanzien van de Flora- en faunawet zijn:

Ten aanzien van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet is het mogelijk dat hazelworm binnen het werkterrein bevindt. De herinrichting kan voor een beperkt aantal exemplaren vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen betekenen (artikel 11 Flora- en faunawet). Op grond van de beperkte oppervlakte van het werkgebied en de verwachte lage aantallen wordt niet verwacht dat als gevolg van de herinrichting de gunstige staat van instandhouding in het geding komt. Het bosrijke karakter binnen het perceel blijft grotendeels gehandhaafd als leefgebied en beschikbaar voor hazelworm. Voor het aantasten van vaste verblijfplaatsen (artikel 11), vangen en verplaatsen (artikel 13) van hazelworm is ontheffing conform de Flora- en faunawet nodig.

Voor eekhoorn geldt dat indien bomen moeten worden gekapt ten behoeve van de realisatie van de woningen, dat voorafgaand gecontroleerd moet worden op eventuele eekhoornnesten. Indien deze aanwezig zijn, zijn aanvullende maatregelen en mogelijk ook een ontheffing (artikel 11) noodzakelijk.

Er zijn geen vogels aanwezig waarvan de nesten als vaste rust- en verblijfplaats worden aangemerkt. Ten aanzien van broedvogels zonder vaste rust- en verblijfplaats geldt dat eventuele kapwerkzaamheden en verwijderen ondergroei in de periode september – februari plaats dient te vinden, indien niet kan worden uitgesloten dat broedende vogels aanwezig zijn.

Maatregelen

Bij de uitvoering van ingrepen kappen van bomen, verwijderen van ondergroei zal rekening moeten worden gehouden met hazelworm en mogelijk ook eekhoorn. Hazelworm zal binnen de werklocatie moeten worden weggevangen en verplaatst, eekhoorn is aan de orde wanneer de soort zich na het veldbezoek uit november 2009 vestigt binnen het perceel.

In paragraaf 4.9 staat uitgewerkt op welke wijze maatregelen worden geadviseerd voor hazelworm, eekhoorn en broedvogels.

6 Literatuur

- Bijlsma R.G. 1998. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co. Haarlem.
- Bijlsma, R.G., 2009. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2008. De Takkeling 17 (1), 2009.
- De Wild, W. 2008. Reptielen en amfibieën gemeente Ermelo. Inventarisatie heideterreinen 2008.
- Emond, D., J. van Zundert & A.D.G. Koopman, 2008. Effecten op beschermde soorten en habitattypen Buitengebied Midden-West, Ermelo. Oriënterend onderzoek (voortoets) in het kader van de Natuurbeschermingswet. Rapport 08-026. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Groenewold, L. 2008. Verslag start monitoringsroute reptielen Ermelosche Heide, seizoen 2008.
- Hustings, F. & J-W. Vergeer, 2002 (red.). Atlas van de Nederlandse broedvogels. Nederlands Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden.
- Koopman, A.D.G. 2009. Effecten uitbreiding recreatiecentrum De Paalberg te Ermelo op Natura 2000-gebied Veluwe. Oriëntatiefase Natuurbeschermingswet 1998. Rapport 09-038. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Krijgsveld, K.L., R.R. Smits & J. van der Winden, 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Rapport 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink R. & Vogelwerkgroep Arnhem 1993. Vogels in het Hart van Gelderland. Avifauna van Nederland dl.1. KNNV, Utrecht.
- Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers. 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV uitgave, Hoogwoud.
- LNv, 2000. Aanwijzingsbesluit Vogelrichtlijn.
- LNv, 2005. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Rapport Ministerie van LNv, Den Haag.
- LNv, 2007. Checklist gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998
- LNv, 2006. Ontwerpbesluit Veluwe
- LNv, 2006a. Doelendocument Natuurbeschermingswet.
- LNv, 2006b. Gebiedendocument Natuurbeschermingswet
- Nijman, 2008. Vleermuizen waarderen het werk van de vrijwilligers op Oud Groevenbeek. Afkomstig van website Natuurmonumenten: www.natuurmonumenten.nl.
- Provincie Gelderland, 2006. Kernkwaliteiten en omgevingscondities van de gelderse ecologische hoofdstructuur. Streekplan uitwerking.
- Provincie Gelderland, 2009. Concept Beheerplan Veluwe.
- Reemer M., A.J. van Loon & T.M.J. Peeters 2004. De wespen en mieren van Nederland. Nederlandse fauna dl. 6. Naturalis, Leiden.
- Schoeters E. 2004. Onze sociale wespen; *Vespa*, *Dolichovespula* en *Vespula*. Educatie Limburgs Landschap, Heusen-Zolder.
- Schoppers J., H. Sierdsema, C. de Vaan & P. Verburg (red). 2008. Vogels van de Veluwezoom; 25 jaar onderzoek aan vogels in hun leefgebied. VWG Arnhem eo., Arnhem.

- Sierdsema, H., J. van Diermen, B. Aarts, L. van den Bremer en A. van Kleunen. 2008. Factsheets van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. SOVON onderzoeksrapport 2008/14. SOVON, Beek-Ubbergen.
- SOVON, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Nederlands Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden.
- Smit, J.T., 2004. Inhaalslag verspreidingsonderzoek vliegend hert *Lucanus cervus*, EIS. Rapportnr. EIS2004-22.
- Van Kessel, N., M. Dorenbosch, D. Visser & R. Krekels, 2008. Fauna-onderzoek Militair oefenterrein Ermelose Heide. Inventarisatie reptielen, amfibieën, broedvogels en insecten 2007. Natuurbalans – Limes Divergens BV, Nijmegen.
- Van Manen W. & H. Sierdsema 2008. Ruimtegebruik van wespeneieren in Gelderland; veldonderzoek en kennislacunes. Rapport 2008/06, SOVON Vogelonderzoek, Beek-Ubbergen.
- Zoon, C.P.M. 2007. Natuurwaarden Bestemmingsplan Midden West (Ermelo). Versie 3. Zoon, buro voor Ecologie. Witharen.

Niet geciteerd:

- Arcadis, 2007. Natuurtoets Groei en Krimp Eerste Groeitender. Toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998 Provincie Gelderland. 14-11-2007. 110302/NA7/OC2001513.
- Koopman, A.D.G. & F.L.A. Brekelmans. 2009. Natuurtoets Bestemmingsplan Recreatieterreinen Ermelo. Oriënterend onderzoek in het kader van natuurwetgeving en EHS. Rapport 09-076, Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Persbericht, 2007. Provinciaal persbericht, nr. 2007-638. Zeven toeristische bedrijven op de Veluwe mogen groeien.

Geraadpleegde websites:

www.natuurloket.nl
minInv.nederlandersesoorten.nl
www.telmee.nl
www.waarneming.nl
www.ravon.nl
www.sovon.nl
www.vogelbescherming.nl
www.minInv.nl
www.nijman.nu/pagina/vleermuizen.htm

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage wordt in het kort beschreven wat de wettelijke kaders zijn voor opstellen van ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht zal vanaf 1 oktober 2010 de procedures bij ruimtelijke ingrepen ingrijpend wijzigen (§ 1.4). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.5) en de Ecologische Hoofdstructuur (§ 1.6) bij ecologische toetsingen.

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen.

De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen.

De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)

Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden.

Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels).

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn⁴

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling, mits men werkt op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan niet worden verleend voor ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en gebruik, tenzij er (tevens) sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang, of in het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna. Voor deze groep soorten kan overigens geen vrijstellingen worden verleend voor artikel 10 (verontrusting).

Vogels.

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond⁵.

Dat betekent dat in beginsel alle activiteiten die kunnen leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁶.

⁴ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

⁵ Zie de vorige voetnoot.

⁶ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang (zoals ruimtelijke ontwikkeling en inrichting);
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de functionele leefomgeving van dieren in tact blijft. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998⁷

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) vormt de invulling van de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en heeft als doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland.

Aanwijzing van gebieden

De Nbwet kent verschillende soorten beschermde gebieden. De belangrijkste zijn de Natura 2000-gebieden (oftewel Vogel- en Habitatrichtlijngebieden oftewel Speciale Beschermingszones) en de beschermde natuurmonumenten. De aanwijzingsbesluiten van deze gebieden bevatten een kaart en een toelichting, waarin de instandhoudingsdoelstellingen staan verwoord (zie www.minlnv.nl).

In de "oude" aanwijzingsbesluiten van Staats- en Beschermde natuurmonumenten worden de natuurwetenschappelijke waarde en het natuurschoon als grond voor de bescherming aangevoerd. Deze meer abstracte waarden blijven van kracht in de nieuwe Natura 2000-gebieden, voor zover zij voormalige Staats- of Beschermde natuurmonumenten omvatten. Deze waarden dienen bij toetsingen nader te worden geconcretiseerd.

Natura 2000-gebieden

Voor Natura 2000-gebieden dient een beheerplan te worden opgesteld. Daarin staat o.a. welke maatregelen nodig zijn om de natuurdoelen te halen en welk (bestaand en toekomstig) gebruik al dan niet vergunningplichtig is. Voor een groot aantal gebieden is een beheerplan in een ver gevorderd stadium van voorbereiding.

Voor het uitvoeren van projecten en handelingen, die negatieve effecten kunnen hebben op Natura 2000-gebieden en die niet nodig zijn voor of verband houden met het beheer, is een vergunning nodig. Van negatieve effecten is sprake als, gelet op de instandhoudingsdoelen, habitattypen of leefgebied van soorten verslechterd of soorten

⁷ Op 1 februari 2009 is een wetwijziging van de Nbwet van kracht geworden. Door de inwerkingtreding van de Crisis- en herstelwet is de Nbwet per 31 maart 2010 opnieuw gewijzigd. De wijzigingen zijn in deze paragraaf verwerkt.

significant worden verstoord. Deze bescherming geldt alleen voor de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Projecten en handelingen die de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied aantasten zijn in ieder geval vergunningplichtig.

Bij een besluit om een plan (bijvoorbeeld bestemmingsplan, streekplan, waterhuishoudingsplan) vast te stellen, moet rekening worden gehouden met de effecten op Natura 2000-gebieden en met het beheerplan.

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Bestaand gebruik

Bestaand gebruik volgens de Nbwet is gebruik dat bestond op 1 oktober 2005 en sindsdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd. Voor de raad van State lijkt de vraag of het gebruik al bestond op het (eerste) moment van aanwijzen (als Vogelrichtlijngebied) of aanmelden (als Habitatrichtlijngebied) overigens relevanter. bestaand gebruik dat zeker geen significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied kan vergunningvrij worden voortgezet. Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten is een vergunning nodig, tenzij in het beheerplan anders is bepaald. in het beheerplan moeten dan maatregelen zijn voorzien om de effecten te beperken of te niet te doen.

Habitattoets

Een vergunning kan pas worden afgegeven nadat een 'habitattoets'⁸ het bevoegd gezag de zekerheid heeft gegeven dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast. Deze is verwoord in art. 19d t/m 19j van de Nbwet.

In de 'oriëntatiefase' – voorheen ook wel 'voortoets' genoemd – wordt onderzocht of een activiteit, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, mogelijk schadelijke gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. De gevolgen moeten worden beoordeeld in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten').

Indien de oriëntatiefase uitwijst dat er geen effecten zijn, zijn er vanuit de Nbwet geen verdere verplichtingen of beperkingen voor de uitvoering van de activiteit. Wel kan het verstandig zijn om met het bevoegd gezag in overleg te treden, om te bezien of men zich in de conclusies van het uitgevoerde onderzoek kan vinden.

Als de verslechtering van habitattypen of het leefgebied van soorten niet-significant is en er geen significante verstoring optreedt, volgt een nadere toetsing (voorheen: 'verslechterings- en verstoringstoets'). In zo'n nadere toetsing worden de effecten gespecificeerd. Daarbij hoeft dan niet meer naar cumulatieve effecten te worden gekeken. Het bevoegd gezag beoordeelt of de effecten aanvaardbaar zijn of niet. Aan de vergunning kunnen beperkende voorwaarden (mitigatie en compensatie, zie onder) worden verbonden.

Als er een kans is op significante effecten volgt een 'passende beoordeling'. De passende beoordeling is veel uitgebreider. Op basis van de beste wetenschappelijke

⁸ De termen habitattoets en oriëntatiefase staan niet in de wet. De passende beoordeling wel.

kennis dienen de effecten op de habitats en soorten te worden ingeschat, rekening houdend met cumulatieve effecten.

Als de passende beoordeling uitwijst dat er slechts beperkte effecten zijn, dan dient vergunning te worden aangevraagd, die wordt verleend indien de effecten aanvaardbaar worden geacht. Als er significante effecten zijn, dan mag vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Als er sprake is van aantasting van een gebied dat is aangewezen ter bescherming van prioritair natuurlijk habitatype of een prioritaire soort, dient eerst door de minister van LNV aan de Europese Commissie advies te worden gevraagd. Bovendien is het aantal redenen van groot openbaar belang beperkt.

Cumulatieve effecten

Volgens de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d lid 1) is het – zonder vergunning – verboden om handelingen te verrichten die op zich zelf of “in combinatie met andere projecten of plannen significante effecten kunnen hebben”. In het onderzoek naar cumulatieve effecten, wordt het effect van het onderhavige plan of project in combinatie met andere ingrepen in beeld gebracht.

De basis hiervoor is art. 6 van de Habitatrichtlijn, die van toepassing is op alle Natura 2000-gebieden.

“Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.”

Het werkdokument “Toepassing begrippenkader” (Ministerie van LNV, 2007) stelt voor om het begrip cumulatie als volgt te definiëren:

“De effecten van de voorgestelde eigen activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in combinatie met de effecten van andere activiteiten en plannen”.

Met andere woorden: in een studie naar de cumulatieve effecten dienen *alle* activiteiten (bestaand gebruik, nieuwe projecten) en plannen te worden betrokken, die op dezelfde instandhoudingsdoelstellingen negatieve effecten kunnen hebben als het eigen project. Het doet daarbij in beginsel niet ter zake of er een verband is tussen het eigen project en de andere activiteiten en plannen, of dat de effecten tijdelijk zijn of (naar verwachting) slechts beperkt van omvang zijn.

Significantie

Voor een invulling van het begrip significantie volgen wij de ‘Leidraad significantie’ van het Steunpunt/Regiebureau Natura 2000. Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van menselijk handelen het verwezenlijken van de instandhoudingsdoelen sterk wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. Dat is in ieder geval zo, als het

oppervlak van een habitatype of een leefgebied of de kwaliteit van habitatype of leefgebied of de omvang van een populatie lager wordt dan genoemd in de instandhoudingsdoelen in het aanwijzingsbesluit.

Beschermde natuurmonumenten

Het toetsingskader voor beschermde natuurmonumenten is zeer vergelijkbaar, echter de procedure en de speelruimte van het bevoegd gezag wijken op enkele ondergeschikte punten af.

Zorgplicht

Artikel 19I legt aan iedereen een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

1.4 Wabo en omgevingsvergunning

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt op 1 oktober 2010 van kracht. De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het oorspronkelijke bevoegde gezag (Ffwet: LNV; Nbwet: GS of LNV) voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bezwaar (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

1.5 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden gegeven. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

1.6 De Ecologische Hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS. Op plannen, projecten of handelingen binnen de EHS is conform de Nota Ruimte het 'nee, tenzij'-regime van toepassing.

Ruimtelijke ingrepen in de EHS met significant negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied zijn in beginsel niet toegestaan. Tenzij er voor de ingreep geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. De initiatiefnemer is verplicht om de negatieve effecten te mitigeren (voorkomen of beperken) en de restschade te compenseren.

De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden door de provincies vastgelegd, meestal in natuurdoeltypen of beheertypen per perceel.

Literatuur

Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV & IPO (2007). Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag.

www.wetten.nl.

omgevingsvergunning.vrom.nl/

www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (*nota ruimte*)

Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdokument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2008). Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98' • Bestaand gebruik • Externe Werking. Intern werkdokument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Bureau Waardenburg bv

Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg

Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849

E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl